

Δημιουργώντας κοινότητες Κυκλικής Οικονομίας

Εργαλεία για Κοινοτική Επαναχρησιμοποίηση
και Επισκευή

Δημιουργώντας κοινότητες Κυκλικής Οικονομίας

Εργαλεία για Κοινωνική
Επαναχρησιμοποίηση και Επισκευή

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

CONTENT

Εισαγωγή

Σε ποιον απευθύνεται αυτή η εργαλειοθήκη και τι αφορά.....4

I. Εισαγωγή στα απόβλητα: η σημασία της αποφυγής της δημιουργίας τους και ο τρόπος με τον οποίο οι κοινότητες μπορούν να συμβάλουν στον στόχο αυτό.....6

Κατανόηση του συνθήματος Μείωση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση: ορισμοί και διαφορές.....8

  Ηιερραρχία της διαχείρισης των αποβλήτων.....8

  Μείωση των αποβλήτων και επαναχρησιμοποίηση.....9

  Ανακύκλωση.....12

  Αποτέφρωση (έτσι-αποκαλούμενη μετατροπή των αποβλήτων σε ενέργεια) και υγειονομική ταφή.....14

II. Πρακτική: διοργάνωση εκδηλώσεων "μάθε να επισκευάζεις και να επαναχρησιμοποιείς".....16

  Εκδηλώσεις επαναχρησιμοποίησης (ανταλλαγής).....18

    Τι είναι και γιατί πρέπει να οργανώσετε μια τέτοια εκδήλωση.....18

    Προτάσεις για βασικούς κανόνες, αρχές και πρακτικές λεπτομέρειες.....19

  Μάθετε να επισκευάζετε εκδηλώσεις.....24

    Τι είναι το μάθετε να επισκευάζετε γεγονότα?.....24

    Σκέφτεστε να ξεκινήσετε μια μάθετε να επισκευάζετε δραστηριότητα.....27

  Βήμα προς βήμα οδηγίες για την οργάνωση μάθετε να επισκευάζετε και εκδηλώσεις ανταλλαγής.....29

  Κατάλογοι στοιχειώδους εξοπλισμού για διάφορα μάθετε να επισκευή εργαστήρια.....42

III. Συνεργασία με εθελοντές.....47

  Τι παρακινεί τους εθελοντές;.....48

  Πώς να κρατάτε τους εθελοντές παρακινημένους: συμβουλές για συντονιστές εθελοντών.....50

  Συμπερίληψη μη προνομιούχων και υποεκπροσωπούμενων ομάδων.....53

    Γυναίκες και άτομα με διαφορετικό φύλο σε μάθετε να επισκευάζετε δραστηριότητες.....53

    Διατομεακότητα και ένταξη των LGBTQIA+ ατόμων.....54

    Εργασία με μη προνομιούχους και περιθωριοποιημένους συμμετέχοντες.....56

Εισαγωγή

Who is this toolkit for and what is it about?

Η παρούσα δημοσίευση απευθύνεται σε ομάδες, οργανώσεις και όλους όσους επιθυμούν να οργανώσουν δράσεις και εκδηλώσεις επαναχρησιμοποίησης και επισκευής στην τοπική τους κοινότητα. Βασίζεται στην εμπειρία τριών οργανώσεων: τη Zelena akcija (Κροατία), την Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης (Ελλάδα) και το Κέντρο Εθελοντών της Βοϊβοντίνια (Σερβία). Η παρούσα έκδοση εκπονήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος Erasmus+ Towards Communities of Reuse Practice – Δημιουργώντας κοινότητες επανάχρησης (2022 – 2025).

01 Το πρόβλημα των αποβλήτων: η σημασία της πρόληψης και πως μπορούν να συμβάλουν οι κοινότητες ενεργά στον στόχο αυτό

Η κρίση διαχείρισης αποβλήτων αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο. Σχετίζεται πρωτίστως με την υιοθέτηση μη βιώσιμων πρακτικών εξόρυξης πόρων, παραγωγής αγαθών και καταναλωτικών συμπεριφορών. Σήμερα, τα οικονομικά και κοινωνικά μας μοντέλα βασίζονται στον υπερκαταναλωτισμό και την υπερεκμετάλλευση των περιορισμένων φυσικών πόρων της Γης, οδηγώντας αναπόφευκτα σε μια κουλτούρα απόρριψης, όπου πολύτιμοι πόροι και ακόμα λειτουργικά αντικείμενα απορρίπτονται με ολοένα ταχύτερο ρυθμό. Παράλληλα η παραγωγή προϊόντων που σχεδιάζονται με μικρό κύκλο ζωής αυξάνεται ολοένα.

Προϊόντα ή συσκευασίες που κατασκευάζονται από υλικά όπως το πλαστικό, δεν μπορούν να αποικοδομηθούν φυσικά στο περιβάλλον ούτε όμως να ανακυκλωθούν αποτελεσματικά και με οικονομικά αποδοτικό τρόπο. Αυτή η τάση στον σχεδιασμό προϊόντων δεν συνδέονται με πραγματικές ανάγκες των καταναλωτών αλλά με την επιδίωξη οικονομικού οφέλους.

Υπάρχει συναίνεση μεταξύ των ειδικών σε θέματα αποβλήτων ότι το πρώτο και σημαντικότερο βήμα σε κάθε πολιτικής διαχείρισης πρέπει να είναι η πρόληψη της δημιουργίας τους, ακολουθούμενη από την επαναχρησιμοποίηση και σε τρίτο στάδιο ακολουθεί η ανακύκλωση. Αυτό αντικατοπτρίζεται και στη νομοθεσία και τις πολιτικές της ΕΕ για τα απόβλητα. Στην πράξη, ωστόσο, μέχρι στιγμής έχουν αφιερωθεί πολύ λιγότερες προσπάθειες στην εφαρμογή αυτών των δύο κρίσιμων προτεραιοτήτων διαχείρισης, την πρόληψη και την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης.

Η ανακύκλωση και η χωριστή συλλογή αποβλήτων αναφέρονται συχνά στο δημόσιο διάλογο ως η απόλυτη λύση στην κρίση των αποβλήτων. Παρότι είναι εξαιρετικής σημασίας, αποτελούν μόνο μέρος της λύσης και αφορούν μόνο στη διαχείριση των πόρων στο τέλος της ζωής των προϊόντων που καταναλώνουμε.

Η ανακύκλωση είναι ενεργοβόρα, έχει υψηλό κόστος και μπορεί να προκαλέσει χημική ρύπανση στις περιοχές που φιλοξενούν

εγκαταστάσεις ανακύκλωσης, οι οποίες συχνά χωροθετούνται πέριξ υποβαθμισμένων περιοχών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τα πλαστικά που αποτελούν ένα ολοένα και μεγαλύτερο ποσοστό των αποβλήτων. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να επικεντρωθούμε στη ρίζα του προβλήματος, τη μείωση της δημιουργίας αποβλήτων και η προώθηση την επέκταση του χρόνου ζωής των προϊόντων μέσω επαναχρησιμοποίησης.

Παρότι οι απλοί πολίτες δεν είναι υπαίτιοι για την έλλειψη ενός βιώσιμου και συνεκτικού συστήματος διαχείρισης αποβλήτων, η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους σχετικά με τα βασικά περιβαλλοντικά και κοινωνικοοικονομικά ζητήματα που απορρέουν από την αναποτελεσματική διαχείριση και η ενεργή συμμετοχή τους είναι απαραίτητες για την επίλυση του προβλήματος.

Η σημασία δραστηριοτήτων επαναχρησιμοποίησης και επισκευής που προωθούν ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινότητας έγκειται, όχι τόσο στα θετικά αποτελέσματα της κάθε μεμονωμένης δράσης, αλλά κυρίως ως μέσο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ως ευκαιρία να γίνει η επαναχρησιμοποίηση ελκυστική στο ευρύ κοινό.

Η κατανόηση της αξίας της επαναχρησιμοποίησης, της επισκευής και της βιώσιμης κατανάλωσης μπορεί να δημιουργήσει μια ισχυρή θετική επίδραση στις καταναλωτικές συνήθειες των πολιτών και να οδηγήσει στην εξασφάλιση δημόσιας υποστήριξης για την υιοθέτηση φιλόδοξων νομοθετικών πρωτοβουλιών και κανονιστικών ρυθμίσεων στην αγορά. Με το παρόν εγχειρίδιο, ευελπιστούμε να συμβάλουμε στην προώθηση αυτών των στόχων στις τοπικές μας κοινότητες.

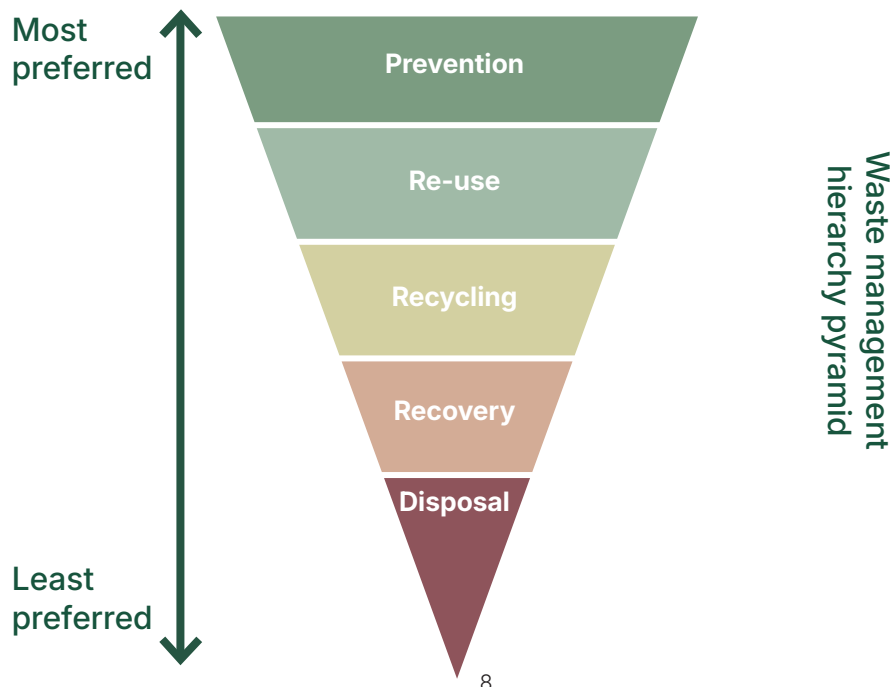
Πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση: πώς διαφέρουν και γιατί είναι σημαντικές

Η παρούσα δημοσίευση επικεντρώνεται σε δραστηριότητες που προωθούν τη πρόληψη αποβλήτων και την επαναχρησιμοποίηση. Ωστόσο, στο δημόσιο διάλογο, οι όροι αυτοί συχνά συγχέονται με ασαφή τρόπο με την ανακύκλωση. Επομένως, ας ξεκινήσουμε από την κατανόηση των σημαντικών διαφορών μεταξύ τους.

Η ιεραρχία της διαχείρισης αποβλήτων

Σύμφωνα με την ιεραρχία της διαχείρισης αποβλήτων, το μεγαλύτερο όφελος για το περιβάλλον (και την οικονομία) μπορεί να επιτευχθεί με την

αποφυγή της δημιουργίας τους, δηλαδή την **πρόληψη**. Στη συνέχεια προτεραιοποιείται η παράταση του κύκλου ζωής αγαθών και προϊόντων μέσω της **επαναχρησιμοποίησης**, και ύστερα η ανάκτηση υλικών για τη δημιουργία νέων αγαθών και προϊόντων μέσω της **ανακύκλωσης**. Η τελική διάθεση αποβλήτων (π.χ. ταφή) πρέπει να είναι πάντα η τελευταία λύση. Αυτή η ιεραρχία αυτή συμβαδίζει με τη νομοθεσία της ΕΕ για τα απόβλητα (Οδηγία-πλαίσιο για τα απόβλητα 2008/98/ΕΚ). Ωστόσο, η πρόληψη και η επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων είναι οι τομείς στους οποίους έχει επιτευχθεί η μικρότερη πρόοδος μέχρι σήμερα.

Πρόληψη αποβλήτων και επαναχρησιμοποίηση

Είναι επιτακτική ανάγκη, συλλογικά, ως κοινωνία να θέσουμε φιλόδοξους στόχους σχετικά με τη **μείωση παραγωγής αποβλήτων, δηλαδή την πρόληψη**. Ο πιο εύκολος τρόπος για να το πετύχουμε αυτό, είναι να αποφεύγουμε να αγοράζουμε ό,τι δεν χρειαζόμαστε, και να επιλέγουμε προϊόντα με βάση κριτήρια μακροζωίας, επισκευασιμότητας και, αν είναι δυνατόν, ανακυκλωσιμότητας στο τέλος της ωφέλιμης ζωής τους, λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις περιβαλλοντικές τους συνέπειες.

Όμως για όλα τα αντικείμενα που ήδη μας ανήκουν, θα πρέπει να προσπαθούμε να τα χρησιμοποιούμε για όσο το δυνατόν περισσότερο χρόνο γίνεται, να τα επισκευάζουμε και να μην απορρίπτουμε λειτουργικά και επισκευάσιμα αντικείμενα χωρίς σοβαρό λόγο. Όταν είναι δεν μας είναι πια χρήσιμα, μπορούν να συνεχίσουν να χρησιμοποιούνται από κάποιον άλλο.

Η επαναχρησιμοποίηση

περιλαμβάνει κάθε ενέργεια που επιτρέπει σε αντικείμενα και υλικά να συνεχίσουν να χρησιμοποιούνται πολλές φορές, αντί να γίνουν απόβλητα. Αν συνεχίσουν να χρησιμοποιούνται για τον αρχικό τους σκοπό, αυτό ονομάζεται συμβατική επαναχρησιμοποίηση, ενώ αν αλλάζει ο σκοπός της χρήσης τους, δημιουργική επαναχρησιμοποίηση (που περιλαμβάνει και το λεγόμενο upcycling).

Ας δούμε μερικά πρακτικά παραδείγματα. Η επαναχρησιμοποίηση μπορεί να προωθηθεί σε συστημικό επίπεδο μέσω συστημάτων εγγυοδοσίας (Deposit Refund System), όπου το κόστος της συσκευασίας που χρεώνεται στον καταναλωτή, επιστρέφεται αν η άδεια συσκευασία προσκομιστεί σε ένα κατάστημα αντί να απορριφθεί. Σε ατομικό επίπεδο, η δωρεά των ρούχων του παιδιού σας όσο μεγαλώνει στα παιδιά συγγενών ή φίλων είναι επίσης επαναχρησιμοποίηση. Σε αυτές της περιπτώσεις ο αρχικός σκοπός του αντικειμένου διατηρείται.

Η(επανα)χρήση μιας άδειας συσκευασίας γιαουρτιού ως γλαστράκι (πολλαπλών χρήσεων), ή μιας παλιάς φθαρμένης πετσέτας ως σφουγγαρίστρα ή ακόμα και η δημιουργική μετατροπή μιας παλιάς μπλούζας σε τσάντα για ψώνια, αποτελούν παραδείγματα δημιουργικής επαναχρησιμοποίησης, καθώς ο σκοπός των αντικειμένων αλλάζει.

Όταν τα επαναχρησιμοποιημένα αντικείμενα τροποποιούνται ή αναβαθμίζονται δημιουργικά, αυτό συχνά ονομάζεται upcycling.

Images: Pexels

Αν και τα παραδείγματα αυτά μπορεί να φαίνονται απλά, η παράταση της χρήσης, η επισκευή και επαναχρησιμοποίηση δεν πολύ διαδεδομένες πρακτικές σήμερα. Τα προϊόντα και συσκευασίες που είναι σχεδιασμένα για να απορρίπτονται μετά από πολύ μικρή χρήση απορρίπτονται χωρίς δεύτερη σκέψη.

Πριν από μερικές δεκαετίες, τα περισσότερα ποτά, όπως το γάλα, έφταναν σε καταστήματα και σπίτια σε συσκευασίες που επέστρεφαν οι καταναλωτές και στη συνέχεια επαναχρησιμοποιούνταν από τον παραγωγό του προϊόντος. Τα ρούχα κόστιζαν περισσότερο από ότι σήμερα, αλλά ήταν κοινή πρακτική να επισκευάζονται και να διατηρούνται για πολλά χρόνια. Το ίδιο ισχύει και για πολλά άλλα αντικείμενα όπως παπούτσια, μικροαντικείμενα όπως ομπρέλες, έπιπλα και ηλεκτρικές συσκευές.

Σήμερα, όλο και λιγότερα αντικείμενα μπορούν να επισκευαστούν. Μερικές φορές, αυτό οφείλεται στην ταχεία τεχνολογική πρόοδο. Για παράδειγμα, συχνά ηλεκτρονικές συσκευές δεν μπορούν πλέον να εκτελούν νέες εφαρμογές (ή λογισμικό) με αυξημένες δυνατότητες (και, κατά συνέπεια, αυξημένες απαιτήσεις όσον αφορά την επεξεργαστική ισχύ, τη μνήμη κ.λπ.).

Άλλες φορές, η μόδα ή οι σύγχρονες τάσεις είναι η αιτία συχνής αντικατάστασης. Τέλος, κακός σχεδιασμός ή ποιοτικά κατώτερα υλικά έχουν ως αποτέλεσμα αντικείμενα να μην μπορούν να επισκευαστούν εύκολα, οικονομικά ή καθόλου. Όταν αυτό γίνεται σκόπιμα και τα προϊόντα σχεδιάζονται ώστε να σταματήσουν να λειτουργούν μετά από ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, η πρακτική αυτή ονομάζεται **προγραμματισμένη απαξίωση**.

Images: Pixels

Προγραμματισμένη απαξίωση και δικαίωμα επισκευής

Η προγραμματισμένη απαξίωση είναι η πρακτική του σχεδιασμού προϊόντων με περιορισμένη διάρκεια ζωής. Είτε λόγω χρήσης κατώτερων υλικών, είτε λόγω ασυμβατότητας με νεότερο λογισμικό, είτε με τη διακοπή παραγωγής ή αύξηση του κόστους ανταλλακτικών, και υπηρεσιών υποστήριξης. Παράλληλα η **ψυχολογική παλαιώση**, όπου λειτουργικά προϊόντα θεωρούνται παρωχημένα λόγω των τάσεων της μόδας ή - μερικές φορές μικρής σημασίας - τεχνολογικών αναβαθμίσεων σε νεότερα μοντέλα, ενισχύει τη συχνή αντικατάσταση.

Αυτές οι πρακτικές, που οδηγούνται από την επιθυμία των παραγωγών για επαναλαμβανόμενες πωλήσεις, σπαταλούν πολύτιμους πόρους, όπως ενέργεια και μη ανανεώσιμα υλικά. Επιπλέον, παράγονται τεράστιες ποσότητες αποβλήτων όπως π.χ. αποβλήτων ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ), τα οποία αποτελούνται από υλικά και χημικές ουσίες που είναι τοξικές και αποτελούν μεγάλη απειλή για το περιβάλλον, εάν δεν γίνει σωστή διαχείριση. Στην ΕΕ εκτιμάται ότι περίπου το 50% των ΑΗΗΕ που παράγονται κάθε χρόνο συλλέγεται χωριστά για ανακύκλωση και ασφαλή διάθεση. Η μέση ποσότητα χωριστά συλλεγόμενων ΑΗΗΕ στις χώρες της ΕΕ είναι 11 kg ανά κάτοικο ετησίως [1].

Το κίνημα του δικαιώματος στην επισκευή έχει αναδυθεί ως απάντηση σε αυτές τις πρακτικές, υπερασπιζόμενο το νόμιμο δικαίωμα των καταναλωτών να έχουν πρόσβαση σε ανταλλακτικά, εργαλεία και υπηρεσίες επισκευής. Ως αποτέλεσμα της δυναμικής που απέκτησε αυτό το κίνημα τα τελευταία χρόνια, τον Ιούνιο του 2024 η ΕΕ εξέδωσε την Οδηγία 2024/1799 σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την προώθηση της επισκευής αγαθών.

Η Οδηγία, η οποία τίθεται σε ισχύ το 2026, καθιερώνει το δικαίωμα του καταναλωτή να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες επισκευής και διασφαλίζει ότι οι παραγωγοί δεν θα θέτουν εμπόδια στη δυνατότητα επισκευής των προϊόντων τους.

Ανάμεσα στα θετικά μέτρα περιλαμβάνεται η υποχρέωση των παραγωγών να προσφέρουν έγκαιρη και οικονομικά αποδοτική επισκευή των προϊόντων τους και πρόσβαση σε ανταλλακτικά σε λογικές τιμές ακόμα και μετά το τέλος της περιόδου της εγγύησης. Ακόμα προβλέπεται η επέκταση της εγγύησης για τα είδη που επισκευάζονται εντός της περιόδου εγγύησης και δικαιότερη πρόσβαση σε ανταλλακτικά σε ανεξάρτητους επαγγελματίες επισκευής.

Μεταξύ των περιορισμών της Οδηγίας, ο πιο προφανής είναι ότι περιορίζεται σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων, όπως οι οικιακές και ηλεκτρονικές συσκευές, για τις οποίες υπάρχουν ήδη κανονισμοί οικολογικού σχεδιασμού και κριτήρια επισκευασιμότητας.

Επί του παρόντος αναπτύσσεται ένα ευρύτερο πλαίσιο οικολογικού σχεδιασμού, ο Κανονισμός για τον οικολογικό σχεδιασμό βιώσιμων προϊόντων (ESPR) που θα επικαιροποιήσει τους υφιστάμενους νόμους περί οικολογικού σχεδιασμού επεκτείνοντας το πεδίο εφαρμογής τους ώστε να συμπεριλάβει ένα ευρύτερο φάσμα καταναλωτικών αγαθών, εστιάζοντας στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας, της επισκευασιμότητας και της ανακυκλωσιμότητας των προϊόντων, και αναμένεται να καλύψει και άλλα προϊόντα, όπως τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα έπιπλα. Καθώς αυτή η νομοθεσία βρίσκεται ακόμα υπό διαμόρφωση, το κίνημα για το δικαίωμα επισκευής παραμένει αναγκαίο όσο ποτέ άλλοτε.

[1] EUROSTAT 2021 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Waste_statistics_-_electrical_and_electronic_equipment

Ανακύκλωση

Η ανακύκλωση είναι η ανάκτηση υλικών από τα απόβλητα κατά την οποία αυτά, τουλάχιστον προσωρινά, χάνουν εντελώς την αρχική τους μορφή: θρυμματίζονται, τεμαχίζονται, λιώνονται και τα υλικά που προκύπτουν χρησιμοποιούνται για την κατασκευή νέων συσκευασιών ή άλλων αντικειμένων, π.χ. το χαρτί τεμαχίζεται και γίνεται χαρτοπολτός από τον οποίο δημιουργείται νέο χαρτί. Είναι, ωστόσο, σημαντικό να γνωρίζουμε τους περιορισμούς της ανακύκλωσης και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον.

Αν και υπάρχουν υλικά (π.χ. γυαλί) που μπορούν να ανακυκλωθούν σχεδόν επ' αόριστον, τα περισσότερα υποβαθμίζονται ποιοτικά τους κάθε φορά που υποβάλλονται σε επεξεργασία, ενώ ορισμένα μπορούν να ανακυκλωθούν μόνο πολύ λίγες φορές ή και καθόλου. Από τα υλικά που συλλέγονται για ανακύκλωση σε μεγάλες ποσότητες, το πλαστικό είναι το πιο προβληματικό ως προς τη διαχείριση και επανάχρησή του.

Ανακύκλωση πλαστικού

Η ανακύκλωση είναι η ανάκτηση υλικών από τα απόβλητα κατά την οποία αυτά, τουλάχιστον προσωρινά, χάνουν εντελώς την

αρχική τους μορφή: θρυμματίζονται, τεμαχίζονται, λιώνονται και τα υλικά που προκύπτουν χρησιμοποιούνται για την κατασκευή νέων συσκευασιών ή άλλων αντικειμένων, π.χ. το χαρτί τεμαχίζεται και γίνεται χαρτοπολτός από τον οποίο δημιουργείται νέο χαρτί. Είναι, ωστόσο, σημαντικό να γνωρίζουμε τους περιορισμούς της ανακύκλωσης και τις επιπτώσεις της στο περιβάλλον.

Αν και υπάρχουν υλικά (π.χ. γυαλί) που μπορούν να ανακυκλωθούν σχεδόν επ' αόριστον, τα περισσότερα υποβαθμίζονται ποιοτικά τους κάθε φορά που υποβάλλονται σε επεξεργασία, ενώ ορισμένα μπορούν να ανακυκλωθούν μόνο πολύ λίγες φορές ή και καθόλου. Από τα υλικά που συλλέγονται για ανακύκλωση σε μεγάλες ποσότητες, το πλαστικό είναι το πιο προβληματικό ως προς τη διαχείριση και επανάχρησή του.

Πότε η ανακύκλωση είναι και πότε δεν είναι λύση

ΝΑΙ

- ✓ μετά από διαρκή χρήση του αντικειμένου /συσκευασίας/υλικού
- ✓ με έξοδα του παραγωγού
- ✓ με αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας
- ✓ όταν υπόκεινται σε σαφείς νομικές ρυθμίσεις
- ✓ ως ένα μέρος της λύσης

ΟΧΙ

- ✗ ως δικαιολογία για υπέρμετρη παραγωγή προϊόντων και συσκευασιών μιας χρήσης
- ✗ σε τοξικές συνθήκες εργασίας και χωρίς άδεια λειτουργίας
- ✗ σε ρυπογόνες εγκαταστάσεις πλησίον περιθωριοποιημένων κοινοτήτων
- ✗ για προϊόντα που περιέχουν επικίνδυνες χημικές ουσίες
- ✗ με δημόσια δαπάνη
- ✗ ως η μόνη λύση

Καύση (μετατροπή των αποβλήτων σε ενέργεια) και υγειονομική ταφή

Η καύση και η υγειονομική ταφή αποτελούν τις τελευταίες λύσεις της ιεραρχίας διαχείρισης αποβλήτων. Σήμερα είναι σαφές σε (σχεδόν) όλους ότι η ταφή σύμμεικτων αποβλήτων δεν αποτελεί αποδεκτή επιλογή. Οι λόγοι είναι προφανείς: δυσοσμία, ρύπανση των υπόγειων υδάτων, κίνδυνος μόλυνσεων και πυρκαγιών. Δυστυχώς, οι θέσεις για την καύση αποβλήτων δεν είναι τόσο ομόφωνα αρνητικές, ούτε μεταξύ των υπευθύνων λήψης αποφάσεων ούτε μεταξύ του κοινού.

Σε ορισμένες χώρες, εμπειρογνώμονες που τοποθετούνται υπέρ της καύσης και συχνά συνδέονται με σχέδια κατασκευής ακριβών μονάδων παραγωγής ενέργειας και καυσίμων, έχουν γίνει εξέχουσες φωνές. Ισχυρίζονται ότι οι νέες μονάδες είναι απολύτως ασφαλείς και ακίνδυνες, και μάλιστα ότι αποτελούν την απλούστερη, φθηνότερη και περιβαλλοντικά βιώσιμη λύση. Συνήθως στο δημόσιο διάλογο χρησιμοποιούνται θετικοί και ελκυστικοί όροι, όπως παραγωγή ενέργειας από απόβλητα, ανάκτηση ενέργειας, αεριοποίηση ή πυρόλυση για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Ωστόσο:

Οι ισχυρισμοί ότι η καύση αποβλήτων είναι εντελώς ακίνδυνη για την υγεία δεν είναι αληθείς. Είναι αδύνατο να αποφευχθεί πλήρως η ατμοσφαιρική ρύπανση, ιδίως όταν καίγονται σύμμεικτα απόβλητα. Σε περίπτωση δυσλειτουργιών υπάρχει αυξημένη πιθανότητα εκπομπών των λεγόμενων έμμονων οργανικών ρύπων (POPs). Αυτές οι χημικές ουσίες είναι τοξικές, συσσωρεύονται στο περιβάλλον και η απελευθέρωση τους δεν ανιχνεύεται χωρίς εξειδικευμένες αναλύσεις. Οι κλίβανοι αποτέφρωσης αποβλήτων αποτελούν παραδοσιακά σημαντική πηγή αυτών των χημικών ουσιών στο περιβάλλον.

Ακόμη και αν ήταν εντελώς "καθαρή" από άποψη ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η καύση αναπόφευκτα εκπέμπει διοξείδιο του άνθρακα, που αποτελεί το κύριο αέριο του θερμοκηπίου. Επιπλέον, απαιτείται βοηθητικό καύσιμο για τη διαδικασία της καύσης, συνήθως ορυκτό καύσιμο όπως φυσικό αέριο ή πετρέλαιο.

Μετά την καύση, παραμένει σημαντική ποσότητα τέφρας και υπολειμμάτων, τα οποία πρέπει να διατεθούν με ασφαλή τρόπο. Η ιπτάμενη τέφρα και τα υπολείμματα είναι τοξικά και απαιτούν ειδικές εγκαταστάσεις διάθεσης. Κάθε χώρα με μονάδες καύσης θα πρέπει να διασφαλίζει επαρκώς την καταλληλότητα τους και να τις παρακολουθεί συστηματικά, κάτι που δεν είναι εύκολο.

Για να είναι κερδοφόρες, οι μονάδες καύσης χρειάζονται σταθερή παροχή αποβλήτων. Έτσι, μόλις κατασκευαστούν αυτές οι ακριβές εγκαταστάσεις και ενσωματωθούν στο σύστημα διαχείρισης αποβλήτων, μπορεί να αποθαρρύνουν την πρόληψη και τη χωριστή συλλογή.

Συνεπώς η ανακύκλωση των αποβλήτων είναι σαφώς καλύτερη επιλογή από την καύση και την ταφή για όλα τα υλικά που συνήθως βρίσκονται στα αστικά απόβλητα.

Το μεγαλύτερο μέρος του πλαστικού στα αστικά απόβλητα προέρχεται από τη συσκευασία και είναι δυνατόν να αντικατασταθεί στις περισσότερες

περιπτώσεις. Η αντικατάσταση των συσκευασιών μιας χρήσης με άλλα επαναχρησιμοποιήσιμα υλικά δεν προσκρούει τόσο σε τεχνικά ζητήματα αλλά κυρίως στην έλλειψη προτεραιοποίησης της ανθρώπινης υγείας και προστασίας του περιβάλλοντος έναντι των επιταγών της αγοράς.

02 Εκδηλώσεις επαναχρησιμοποίησης και εκμάθησης επισκευών.

Αρκετά με τη θεωρία. Αν διαβάζετε αυτό τον οδηγό, υποθέτουμε ότι εσείς (η οργάνωση ή η ομάδα σας) ενδιαφέρεστε να οργανώσετε εκδηλώσεις που προωθούν την επαναχρησιμοποίηση. Ας ξεκινήσουμε!

Vecteezy.com

Εκδηλώσεις ανταλλαγής

Τι είναι και γιατί τις προτείνουμε?

Οι εκδηλώσεις (ή πάρτι) ανταλλαγής επιτρέπουν στο κοινό να ανταλλάξει πολλών ειδών αντικείμενα, όπως π.χ. ρούχα, βιβλία και παιχνίδια και δεν περιορίζονται μόνο σε έναν στενό κύκλο συγγενών και φίλων: είναι ανοιχτά σε ολόκληρη την κοινότητα. Διοργανώνονται συχνότερα από τοπικές κοινότητες, μέλη της κοινωνίας των πολιτών και πρωτοβουλίες πολιτών.

Η ανταλλαγή μπορεί να είναι τελειώς δωρεάν ή να αποσκοπεί στη συγκέντρωση χρημάτων για κάποιο κοινωφελή σκοπό. Τα αντικείμενα μπορεί να ανταλλάσσονται ισότιμα (οι συμμετέχοντες επιτρέπεται να πάρουν τον ίδιο αριθμό αντικειμένων με αυτά που προσκόμισαν, ή ανάλογης αξίας) ή να χρησιμοποιηθούν συστήματα με μάρκες, εισιτήρια και άλλα.

Οι επιμέρους κανόνες της ανταλλαγής καθορίζονται με βάση τους παρακάτω παράγοντες: το προφίλ των συμμετεχόντων, τον χώρο που θα πραγματοποιηθεί και τη δυνατότητά σας να διαχειριστείτε τα αντικείμενα που μένουν αδιάθετα μετά την εκδήλωση.

Οι εκδηλώσεις ανταλλαγής συμβάλουν σε διάφορους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς σκοπούς και μπορούν να γίνουν πολύτιμο εργαλείο για την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Οι κύριοι στόχοι τους είναι οι εξής:

1 Η προώθηση της κουλτούρας επαναχρησιμοποίησης και ανταλλαγής ως εναλλακτική λύση στον καταναλωτισμό και τις συνέπειές του: κακές συνθήκες εργασίας (ειδικά σε χώρες του Παγκόσμιου Νότου), ρύπανση του περιβάλλοντος, προώθηση ζημιωγόνων προσδοκιών και κοινωνική πίεση, ιδίως μεταξύ των νέων;

2 Η υποστήριξη ανθρώπων στην απόκτηση ρούχων (ή άλλων ειδών) δωρεάν, ειδικά όταν έχουν μικρό ή ασταθές εισόδημα,;

3 Η προβολή της επαναχρησιμοποίησης ως εναλλακτική για στην κουλτούρα απόρριψης, ειδικά όπου δεν υπάρχει συστημική λύση για τη διαχείριση αποβλήτων ορισμένων κατηγοριών προϊόντων, όπως τα είδη ρουχισμού;

4 Η προβολή της επαναχρησιμοποίησης ως βέλτιστης λύσης, ιδίως για υλικά που είναι πρακτικά δύσκολο να ανακυκλωθούν.

Πρακτικές προτάσεις για εκδηλώσεις ανταλλαγής

Μπορείτε να ξεκινήσετε με μια δοκιμαστική εκδήλωση για να διαπιστώσετε εάν ταιριάζει στη δραστηριότητα της ομάδας σας. Εάν συνεχίσετε να διοργανώνετε εκδηλώσεις ανταλλαγής, προτείνουμε να τις πραγματοποιείτε τακτικά (π.χ. μία φορά το μήνα, τρίμηνο, εξάμηνο).

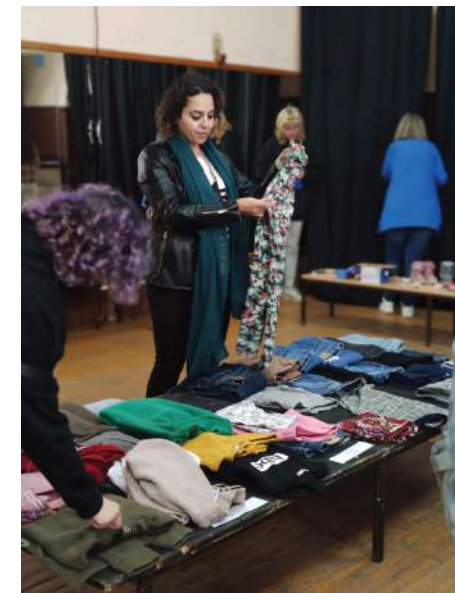
Μέχρι να διοργανώσετε την πρώτη σας εκδήλωση, δεν θα ξέρετε πόσους επισκέπτες να περιμένετε (η διάχυση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν αποτελεί πάντα αξιόπιστο δείκτη).

Ο μόνος τρόπος για να γνωρίζουμε εκ των προτέρων πόσοι άνθρωποι θα έρθουν είναι η υποχρεωτική εγγραφή. Παρόλα αυτά δεν το συνιστούμε, εκτός αν αντιμετωπίζετε σοβαρούς περιορισμούς π.χ. χώρου. Ο λόγος που δεν προτιμούμε αυτή την προσέγγιση είναι ότι μπορεί να αποθαρρύνει όσους δεν κατάφεραν να εγγραφούν, επειδή το ξέχασαν, το έμαθαν την τελευταία στιγμή, είτε επειδή ή δεν είναι εξοικειωμένοι με ηλεκτρονικά εργαλεία.

Στις εκδηλώσεις ανταλλαγής, η υψηλή συμμετοχή είναι συνήθως επιθυμητή. Ωστόσο, ο αριθμός των αντικειμένων που δεν θα ανταλλαχθούν μπορεί να είναι μεγάλος. Εάν δεν υπάρχει αρκετός αποθηκευτικός χώρος, μπορείτε να θέσετε όριο στον αριθμό των αντικειμένων που μπορούν να φέρουν οι επισκέπτες.

Είναι καλή ιδέα να ανακοινώσετε την εκδήλωση αρκετά νωρίτερα, ώστε όσοι ενδιαφέρονται να έχουν χρόνο να ψάξουν στις ντουλάπες τους και να φέρουν μερικά ωραία αντικείμενα στην ανταλλαγή.

Στις περισσότερες ανταλλαγές, οι συμμετέχοντες μπορούν να φέρουν τα αντικείμενά τους μόνο την ημέρα της εκδήλωσης. Αν, όμως, υπάρχει αρκετός αποθηκευτικός χώρος και διαθέσιμο προσωπικό, μπορείτε να καλέσετε τους ενδιαφερόμενους να φέρουν τα αντικείμενα τους νωρίτερα, δίνοντας τους κάποιο κουπόνι που θα χρησιμοποιήσουν για να πάρουν αντικείμενα τη μέρα της ανταλλαγής.

Swap Party Novi Sad

Ελεύθερα καταστήματα

Τα ελεύθερα/δωρεάν καταστήματα είναι χώροι όπου οι πολίτες μπορούν να φέρουν είδη που δεν χρειάζονται και να πάρουν άλλα χωρίς κόστος. Σε αντίθεση με τις εκδηλώσεις ανταλλαγής, τα αντικείμενα στα ελεύθερα καταστήματα παραμένουν εκτεθειμένα μέχρι να τα χρειαστεί κάποιος. Τα περισσότερα προσφέρουν ποικιλία ειδών και δεν περιορίζονται σε μια μόνο κατηγορία, όπως τα ρούχα.

Σε αντίθεση με τις εκδηλώσεις ανταλλαγής που μπορούν να οργανωθούν σε ποικίλους χώρους,

ένα ελεύθερο κατάστημα απαιτεί μόνιμη εγκατάσταση. Επίσης, οι εθελοντές εργάζονται διαφορετικά - όχι ως ενιαία ομάδα την ίδια στιγμή, αλλά ατομικά ή σε ζευγάρια, σε διαφορετικές βάρδιες και ημέρες της εβδομάδας.

Τα ελεύθερα καταστήματα μπορούν να παρέχουν ουσιαστική βοήθεια σε όσους έχουν ανάγκη. Ένα παράδειγμα είναι το ελεύθερο κατάστημα της M.K.O. "Are You Syrius?" στο Ζάγκρεμπ, η οποία εργάζεται με πρόσφυγες και διανέμει μεταξύ 3.000 και 5.000 είδη κάθε μήνα.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, είναι σκόπιμο να θέσετε όριο στον αριθμό των αντικειμένων που μπορεί να φέρει ο κάθε συμμετέχοντας καθώς συχνά οι ανταλλαγές ρούχων, αντιμετωπίζονται από τους συμμετέχοντες ως ευκαιρία να απαλλαγούν από μεγάλες ποσότητες ανεπιθύμητων ή μη ποιοτικών ρούχων. Χωρίς όριο, μπορεί να καταλήξετε με μεγάλες ποσότητες ρούχων σε κακή κατάσταση ή χαμηλής ποιότητας, που θα μείνουν αδιάθετα. Αυτό θα πρέπει να αποφεύγεται, εκτός αν διαθέτετε σημαντικό αποθηκευτικό χώρο ή άλλες λύσεις για τη διαχείριση τους.

Ομοίως μπορείτε να περιορίσετε και τον αριθμό αντικειμένων που μπορούν να πάρουν οι συμμετέχοντες για να αποτρέψετε κάποιον που θέλει να πάρει υπερβολικά πολλά αντικείμενα. Καλό είναι όμως να σκέφτεστε πως μπορεί κάποιος να έχουν πραγματική ανάγκη, π.χ. για ρουχισμό, χωρίς να είναι σε θέση να συνεισφέρουν ρούχα σε καλή

κατάσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις μπορείτε διακριτικά να κάνετε εξαιρέσεις από περιορισμούς.

Μια καλή λύση είναι οι επισκέπτες να μπορούν να πάρουν μέχρι συγκεκριμένο αριθμό αντικειμένων ή ο αριθμός να καθορίζεται ανάλογα με το τι έφεραν (ακόμα και αν δεν είναι ένα προς ένα αλλά επιτρέπεται να πάρουν κάποια περισσότερα είδη).

Για παράδειγμα, οι συμμετέχοντες στα πάρτι ανταλλαγής ρούχων που διοργανώνει η *Zelena akcija* στο Ζάγκρεμπ καλούνται να φέρουν μέχρι δέκα αντικείμενα (καθαρά και σε καλή κατάσταση) και παίρνουν ένα κουπόνι που τους δίνει το δικαίωμα να πάρουν μέχρι δέκα αντικείμενα, δηλαδή πρέπει να φέρουν τουλάχιστον ένα αντικείμενο και δεν πρέπει να πάρουν περισσότερα από δέκα (τα κουπόνια είναι επίσης ένα καλό εργαλείο για την παρακολούθηση του αριθμού των ατόμων που συμμετέχουν στις ανταλλαγές).

Θέλουμε να κάνουμε τις εκδηλώσεις ανταλλαγής όσο το δυνατόν ευρύτερα γνωστές! Αν θέλετε να διοργανώσετε μια δική σας εκδήλωση, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την οπτική ταυτότητα που θα βρείτε σε αυτόν τον σύνδεσμο:

Ο κωδικός QR θα σας μεταφέρει στη θέση του αρχείου με δωρεάν οπτικό υλικό για τη διοργάνωση πάρτι ανταλλαγής (ρούχων). Μη διστάσετε να τα κατεβάσετε και να αρχίσετε να οργανώνετε!

Πολλές εκδηλώσεις ανταλλαγής ωστόσο δεν εφαρμόζουν κανέναν τέτοιο κανόνα αναλογικότητας, για παράδειγμα, αυτά που διαχειρίζεται το Κέντρο Εθελοντών Βοϊβοντίνα στο Κέντρο Νεολαίας CK13 στο Νόβι Σαντ, όπου οι συμμετέχοντες είναι εθελοντροί να πάρουν αγαθά ακόμη και αν δεν έχουν φέρει τίποτα, ή εφαρμόζουν ευέλικτους κανόνες οι εκδηλώσεις της Οικολογικής Εταιρείας Ανακύκλωσης στην Ελλάδα, στις οποίες επιτρέπεται στους συμμετέχοντες να ξεπεράσουν τον αριθμό των ειδών που έφεραν σε λογικά πλαίσια, χωρίς σοβαρά προβλήματα με συμμετέχοντες που κάνουν κατάχρηση αυτής της ευελιξίας.

Οι διοργανωτές επέλεξαν αυτή την προσέγγιση επειδή υπήρχαν συμμετέχοντες που ήθελαν μόνο να δωρίσουν και άλλοι που είχαν μεγάλη ανάγκη από ρουχισμό και δεν μπορούσαν να φέρουν κατάλληλα είδη (σε αριθμό ή ποιότητα) για ανταλλαγή. Με αυτόν τον τρόπο εξυπηρετούνται οι ανάγκες όλων χωρίς να χρειάζεται κάποιος να έρθει σε άβολη θέση.

Αυτό που προτείνουμε είναι να θεσπίσετε τους κανόνες που ταιριάζουν καλύτερα με το έργο σας, το προφίλ των συμμετεχόντων που θα φιλοξενήσουν οι εκδηλώσεις σας, την ύπαρξη εθελοντών που θα υποστηρίξουν τη δράση, το χώρο που θα τη φιλοξενήσει και το χώρο αποθήκευσης. Κοινοποιήστε τους κανόνες με σαφήνεια και διαφάνεια εκ των προτέρων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στον ιστότοπο ή στις προσκλήσεις και τις ανακοινώσεις σας, τον τοπικό τύπο κλπ. Εάν συνεχίσετε να πραγματοποιείτε εκδηλώσεις ανταλλαγής μπορείτε να αλλάζετε και να βελτιώνετε τους κανόνες ανάλογα με το τι συμβαίνει στις ανταλλαγές σας.

Συνιστούμε μάλιστα να οργανώνετε δράσεις τακτικά, αλλά όχι πολύ συχνά, ώστε να χάσουν το ενδιαφέρον τους οι συμμετέχοντες και να διατηρείται μια καλή ποιότητα/ποσότητα ρούχων. Το πόσο συχνά εξαρτάται από την τοπική κοινότητα, τις δυνατότητες σας και άλλους παράγοντες. Λάβετε υπόψη ότι οι πολίτες είναι πιο πιθανό να αναζητήσουν νέα ρούχα και να δώσουν μεταχειρισμένα ανάμεσα στις εποχές, όταν σκέφτονται τι χρειάζονται για τις επερχόμενες καιρικές συνθήκες ή ξεκαθαρίζουν την ντουλάπα τους.

Προσπαθήστε να προσεγγίσετε κοινό από διαφορετικά κοινωνικά υπόβαθρα για να συμμετέχουν στις εκδηλώσεις σας. Αν σας επισκεφτούν μόνο άνθρωποι που έχουν ανάγκη στήριξης, είναι πιθανό να μην είναι σε θέση να φέρουν αγαθά για ανταλλαγή. Από την άλλη πλευρά, αν οι μόνοι που παρευρίσκονται είναι εκείνοι που θέλουν να δωρίσουν ανεπιθύμητα ρούχα, μπορεί να υπάρχει μεγάλο πλεόνασμα στο τέλος και οι ανάγκες της τοπικής κοινότητας δεν θα ικανοποιηθούν.

Μερικά πράγματα που μπορείτε να κάνετε για να προσεγγίσετε διαφορετικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνήθως δεν παρακολουθούν τις εκδηλώσεις σας, είναι τα εξής:

Πρωθήστε την εκδήλωση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης;

Χρησιμοποιήστε σαφή γλώσσα, κατανοητή σε όλους

Προσαρμόστε τη γλώσσα στο αναμενόμενο κοινό. Αν υπολογίζετε σε ένα ηλικιωμένο κοινό, χρησιμοποιήστε λίγες ή καθόλου αγγλικές λέξεις. Αν απευθύνεστε σε νεότερο κοινό, μπορείτε να παίξετε με αγγλικές εκφράσεις και αργκό.

Βρείτε τοπικές ομάδες κοινωνικής δικτύωσης όπου ήδη γίνεται ανταλλαγή διαφόρων αντικειμένων. Προσπαθήστε να πείσετε τους διαχειριστές των ομάδων να μοιραστείτε εκεί τις ανακοινώσεις σας.

Σκεφτείτε αν υπάρχουν άλλες ομάδες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που μπορεί να ενδιαφέρονται για τις εκδηλώσεις σας, π.χ. ανθρωπιστικές ομάδες, ή ομάδες που σχετίζονται με τα είδη που θα ανταλλάξετε, όπως μόδα, βιβλία κ.λπ. Προσπαθήστε να διαφημίσετε την εκδήλωσή σας και σε αυτές τις ομάδες.

Σκεφτείτε οποιεσδήποτε άλλες οργανώσεις/συλλόγους κ.λπ. που μπορεί να ενδιαφέρονται για την εκδήλωση ή που μπορούν να προσεγγίσουν άτομα που μπορεί να ενδιαφέρονται. Μιλήστε μαζί τους και προσπαθήστε να τους πείσετε να διαδώσουν την εκδήλωσή σας στα μέλη τους.

Μοιραστείτε τις πληροφορίες από στόμα σε στόμα με οποιονδήποτε πιστεύετε ότι μπορεί να ενδιαφέρεται να συμμετάσχει.

Δραστηριότητες ανταλλαγής ρούχων στο Νόβι Σαντ και το Ζάγκρεμπ

Νόβι Σαντ

Οι εκδηλώσεις ανταλλαγής ρούχων αποτελούν μια από τις πιο τακτικές δραστηριότητες στο Κέντρο Νεολαίας CK13 στο Νόβι Σαντ, όπου εδρεύει το Κέντρο Εθελοντών της Βοϊβοντίνια (VCV). Διαφορετικές ομάδες διοργανώνουν ανταλλαγές ρούχων πολλά χρόνια - κυρίως το CK13, η Rebuild Collective και η SPANS (Society for Protection of Animals Novi Sad) και πιο πρόσφατα το VCV.

Μία από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν αυτές τις εκδηλώσεις ανταλλαγής είναι η υποστήριξη περιθωριοποιημένων ομάδων. Αποτελούν πολύτιμο πόρο για άτομα που αγωνίζονται να αποκτήσουν αξιοπρεπή ρούχα, όπως άτομα που βιώνουν έλλειψη στέγης, χωρίς μόνιμη κατοικία, άτομα που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας ή άλλες περιθωριοποιημένες ομάδες.

Διάφορες δράσεις επαναχρησιμοποίησης ειδών ρουχισμού έχουν γίνει αρκετά δημοφιλείς μεταξύ των μελών της κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ+ του Νόβι Σαντ. Αυτές οι εκδηλώσεις υπερβαίνουν την απλή ανταλλαγή ρούχων: παρέχοντας ασφαλείς χώρους για τα άτομα της κοινότητας, χωρίς κριτική και προάγουν μια πιο φιλόξενη και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία, ενισχύοντας τις αξίες της ανεκτικότητας και του αμοιβαίου σεβασμού στην τοπική.

Παραδείγματα τέτοιων δραστηριοτήτων είναι το Permanent Clothes Rack και το Transmena. Το πρώτο διευθύνεται από μια κοινωνική λέσχη, την *Izadi*, η οποία έχει παραχωρήσει μια γωνιά όπου ο καθένας μπορεί ελεύθερα να δωρίσει ή να πάρει ρούχα- ενώ το δεύτερο είναι το όνομα των εκδηλώσεων, που διοργανώνονται από κοινού από την *Izadi* και το Κέντρο Νεολαίας CK13, οι οποίες προωθούν τη συμμετοχικότητα και τη βιωσιμότητα παρέχοντας πρόσβαση σε ρούχα και υποστήριξη για άτομα που μεταβαίνουν ή εξερευνούν την ταυτότητά φύλλου τους. Τα ρούχα δεν είναι το μόνο πράγμα που ανταλλάσσεται στο Νόβι Σαντ. Η *Novosadska razmena knjiga* (Ανταλλαγή βιβλίων στο Νόβι Σαντ) είναι μια άτυπη πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2017, με στόχο την προώθηση της φιλαναγκωσίας και της πολιτιστικής ανταλλαγής. Επιτρέπει την ανταλλαγή βιβλίων με βάση ένα σύστημα πόντων.

Η *Pelcerijada* είναι μια εκδήλωση που ξεκίνησε το 2019 και λαμβάνει χώρα σε τοπικά καφενεία στο Νόβι Σαντ. Ενθαρρύνει την ανταλλαγή μοσχευμάτων φυτών (*pelceri* στα σερβικά). Η εκδήλωση συμβάλλει στη γεωργική βιοποικιλότητα, ενθαρρύνοντας την καλλιέργεια ποικιλιών, οι οποίες για διάφορους λόγους δεν είναι επί του παρόντος δημοφιλείς στην εμπορική παραγωγή και ενδέχεται σύντομα να εξαφανιστούν.

Ζάγκρεμπ

Η *Zelena akcija* άρχισε να διοργανώνει πάρτι ανταλλαγής ρούχων τον Δεκέμβριο του 2021 με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με την ανάγκη μείωσης των αποβλήτων και την προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης, ιδίως λόγω των συνεπειών της βιομηχανίας γρήγορης μόδας.

Μετά από ένα πετυχημένο πρώτο πάρτι ανταλλαγής και σχετικά δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο, ο αριθμός των συμμετεχόντων στις επόμενες εκδηλώσεις έγινε αρκετά εντυπωσιακός. Τα πάρτι ανταλλαγής πραγματοποιούνται πλέον στα γραφεία της *Zelena akcija* κάθε τελευταία Τετάρτη του μήνα, και τα παρακολουθούν 50 έως 300 συμμετέχοντες, ενώ συμμετέχει μια ομάδα περίπου δέκα εθελοντών.

Εκτός από τις εκδηλώσεις ανταλλαγής ρούχων, το 2023 η *Zelena akcija* ξεκίνησε μια ομάδα εθελοντών που διοργανώνει εκδηλώσεις επισκευής / επαναχρησιμοποίησης/upcycling ρούχων. Αυτή τη στιγμή αποτελείται από δέκα εθελοντές που έχουν ολοκληρώσει ένα ειδικά σχεδιασμένο πρόγραμμα κατάρτισης πέντε εβδομάδων.

Και στο Ζάγκρεμπ, κατά τη διάρκεια του Pride, τα πάρτι ανταλλαγής στοχεύουν στην κοινότητα ΛΟΑΤΚΙ+ και τις ανάγκες της (π.χ. ανταλλαγή για περούκες ή binders).

Από το 2022, εκδηλώσεις ανταλλαγής ρούχων άρχισαν να εξαπλώνονται σε όλη την Κροατία και μέχρι στιγμής, έχουν διοργανωθεί δεκάδες από διάφορες οργανώσεις και ομάδες.

«Μάθαινω να επισκευάζω»

Τι είναι οι εκδηλώσεις «Μάθαινω να επισκευάζω»

Οι εκδηλώσεις «Μάθαινω να επισκευάζω» είναι εκπαιδευτικές εκδηλώσεις περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης που προωθούν τη βιωσιμότητα και τη μείωση των αποβλήτων, δίνοντας στους ανθρώπους τη δυνατότητα να επισκευάζουν αντικείμενα που δυσλειτουργούν.

Διδάσκουν δεξιότητες και γνώσεις που απαιτούνται για την επιδιόρθωση διαφόρων αντικειμένων, όπως ηλεκτρονικά είδη, μικρές ηλεκτρικές συσκευές, ρούχα, έπιπλα, ποδήλατα, παιχνίδια κ.λπ. Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να φέρουν τα αντικείμενά τους, να αποκτήσουν δωρεάν πρόσβαση σε εργαλεία και να εμπλακούν στη διαδικασία επισκευής, συνήθως υπό την καθοδήγηση ενός εξειδικευμένου εθελοντή ή τεχνικού.

Έτσι μαθαίνουν πρακτικές δεξιότητες όπως διάγνωση προβλημάτων, αποσυναρμολόγηση/επανασυναρμολόγηση, εντοπισμό ελαττωματικών εξαρτημάτων και αντικατάσταση καθώς και άλλες βασικές επισκευές.

Οι εκδηλώσεις «Μάθαινω να επισκευάζω» προωθούν μια κουλτούρα βιώσιμης κατανάλωσης, επαναχρησιμοποίησης και μετάβασης προς μια κυκλική οικονομία, όπου πράγματα που δυσλειτουργούν δεν απορρίπτονται αμέσως. Αντίθετα, μέσω της επισκευής και της συντήρησης, ο κύκλος ζωής τους παρατείνεται και οι περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις μειώνονται.

Ενισχύουν επίσης την αίσθηση της κοινότητας, δημιουργώντας ένα υποστηρικτικό περιβάλλον όπου οι συμμετέχοντες μπορούν να μάθουν από ειδικούς και άλλους συμμετέχοντες και να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στις ικανότητες τους. Συχνά σχεδιάζονται με εκπαιδευτικό σκοπό για την εκπαίδευση ενηλίκων, ιδιαίτερα προς όφελος ευάλωτων ομάδων.

Τέλος, οι εκδηλώσεις «Μάθαινω να επισκευάζω» αποδεικνύουν στους συμμετέχοντες ότι η επισκευή αντικειμένων μπορεί να είναι σημαντικά πιο αποδοτική από την αγορά καινούργιων. Η εκμάθηση δεξιοτήτων επισκευής μπορεί να βοηθήσει τους πολίτες να εξοικονομήσουν χρήματα αποφεύγοντας τις περιττές αγορές.

Παραδείγματα δημοφιλών δραστηριοτήτων εκμάθησης επισκευών

Repair Cafés

Τα *Repair Cafés* φέρνουν τους ανθρώπους κοντά για να επιδιορθώσουν χαλασμένα αντικείμενα αντί να τα πετάξουν. Η ιδέα γεννήθηκε στο Άμστερνταμ το 2009 από τη δημοσιογράφο Martine Postma για την καταπολέμηση της κουλτούρας της απόρριψης.

Η ιδέα είναι απλή: εθελοντές με δεξιότητες επισκευής παρέχουν δωρεάν βοήθεια για επιδιόρθωση οικιακών συσκευών, ηλεκτρονικών ειδών, έπιπλα, ποδηλάτων, ρούχων κ.α.. Τα *Repair Cafés* παρέχουν εργαλεία, υλικά και τεχνογνωσία για να ενδυναμώσουν τους πολίτες να μάθουν να επισκευάζουν τα πράγματά τους, αντί να τα αντικαθιστούν. Υπάρχει μόνο ένας όρος: όποιος φέρνει ένα χαλασμένο αντικείμενο πρέπει να βοηθήσει με την επισκευή και να μάθει πώς γίνεται.

Το κίνημα έχει εξαπλωθεί σε πολλά μέρη του κόσμου και τα *Repair Cafés* αναφέρονται ρητά στη νέα νομοθεσία της ΕΕ για το δικαίωμα στην επισκευή, αναδεικνύοντας το ρόλο τους. Προωθούν τη βιώσιμη κατανάλωση, συμβάλλουν στην εκτροπή των αποβλήτων από τις χωματερές και μειώνουν τις επιπτώσεις της υπερκατανάλωσης. Συμβάλλουν επίσης στην αλλαγή της κοινής γνώμης απέναντι στην επισκευή και λειτουργούν ως κοινωνικοί κόμβοι, φέρνοντας ανθρώπους κοντά για να μοιραστούν γνώσεις και να δημιουργήσουν συνδέσεις.

Το Διεθνές Ίδρυμα *Repair Café* (www.repaircafe.org) παρέχει την ονομασία *Repair Café* με την προϋπόθεση αποδοχής ορισμένων όρων εργασίας. Η διεθνή βάση δεδομένων τους περιλαμβάνει περισσότερα από 3000 *Repair Café* σε όλο τον κόσμο. Αν θέλετε να οργανώσετε μια δράση «Μάθαινω να επισκευάζω» χωρίς να χρησιμοποιήσετε το λογότυπο ή το όνομα *Repair Café*, μπορείτε φυσικά να το κάνετε χωρίς εγγραφή.

Εργαστήρια επισκευής ποδηλάτων

Τα ποδήλατα είναι ιδανικά για την επίδειξη των πλεονεκτημάτων της επισκευής: είναι ανθεκτικά, σχετικά απλά στη λειτουργία τους, επιδιορθώνονται χωρίς ακριβά ή επικίνδυνα εργαλεία. Παράλληλα, προωθούν την ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά ζητήματα, ιδιαίτερα στις επιπτώσεις των μηχανοκίνητων μεταφορών. Συχνά συνδέονται με το παιχνίδι και τη διασκέδαση και ίσως για αυτό τα εργαστήρια επισκευής ποδηλάτων είναι από τα πιο δημοφιλή εργαστήρια επισκευών.

Οι συμμετέχοντες μπορούν με τα δικά τους ποδήλατα, να χρησιμοποιήσουν εξειδικευμένα εργαλεία και να λάβουν βοήθεια από εθελοντές. Πολλά από αυτά τα εργαστήρια συλλέγουν παλιά ανταλλακτικά ποδηλάτων (από ποδήλατα που δεν μπορούν να επισκευαστούν), τα οποία οι συμμετέχοντες μπορούν να πάρουν δωρεάν.

Πραγματοποιούνται πιθανώς αρκετές εκατοντάδες τέτοια εργαστήρια στην Ευρώπη από πληθώρα επίσημων και ανεπίσημων οργανώσεων και φορέων. Αν σκέφτεστε να ξεκινήσετε μια τέτοια δράση, λάβετε υπόψη ότι απαιτείται περισσότερος χώρος από ό,τι για την επισκευή, ας πούμε, μικρών συσκευών και ότι η διαδικασία είναι απαιτητική και λερώνει το χώρο. Η ιδανική λύση είναι η επισκευή να γίνεται σε εξωτερικό χώρο. Ωστόσο, αν ένα μόνιμο εργαστήριο που επιτρέπει και τη συλλογή εξαρτημάτων και εργαλείων απαιτούν έναν κατάλληλα διαμορφωμένο εσωτερικό χώρο.

Δωρεάν εργαστήριο επισκευής ποδηλάτων, Ζάγκρεμπ, Κροατία (φωτογραφία: Marina Kelava)

Σκέφτεστε να ξεκινήσετε μια δραστηριότητα εκμάθησης επισκευής?

Η διοργάνωση εκδηλώσεων «μαθαίνω να επισκευάζω» είναι συνήθως πιο περίπλοκη από τη διοργάνωση εκδηλώσεων ανταλλαγής. Ο κύριος λόγος γι' αυτό είναι ότι απαιτούνται (σχετικά) εξειδικευμένοι εθελοντές. Για τις περισσότερες εκδηλώσεις ανταλλαγής, οι εθελοντές μπορούν να εκπαιδευτούν μέσα σε λίγες ώρες. Αντίθετα οι εκδηλώσεις επισκευής απαιτούν εθελοντές που έχουν εκπαιδευτεί - ή έχουν πολυετή εμπειρία - στην εν λόγω δραστηριότητα.

Επίσης, απαιτούν πιο εξελιγμένο, και συνεπώς πιο ακριβό, εξοπλισμό. Ανάλογα με το είδος των επισκευαζόμενων αντικειμένων και τη νομοθεσία της χώρας σας μπορεί να χρειαστεί να έχετε κάποιον στην ομάδα εθελοντών σας που να έχει επίσημη πιστοποίηση για ορισμένες επισκευές. Αυτό δεν θα χρειαστεί για εκδηλώσεις επισκευής ρούχων, αλλά μπορεί να χρειαστεί για ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές.

Τέλος, σε αυτές τις εκδηλώσεις, αντιστοιχούν πολύ λιγότεροι συμμετέχοντες ανά εθελοντή. Ενώ στις εκδηλώσεις ανταλλαγής πολλοί συμμετέχοντες δεν θα έρθουν καθόλου σε επαφή με τους εθελοντές, στις εκδηλώσεις επισκευής οι εθελοντές πρέπει να συνεργαστούν στενά με κάθε συμμετέχοντα, και η επισκευή διαρκεί σε πολλές περιπτώσεις αρκετές ώρες.

Μεταξύ άλλων, αυτό σημαίνει ότι - σε αντίθεση με τις εκδηλώσεις ανταλλαγής, σε αυτές τις εκδηλώσεις είναι λογικό να απαιτείτε από τους συμμετέχοντες να σας ενημερώσουν εκ των προτέρων ότι θα έρθουν, να σας πουν τι αντικείμενο θα φέρουν και ποια είναι η δυσλειτουργία του.

Εάν μπορείτε να βρείτε ειδικευμένους εθελοντές και κατάλληλο εξοπλισμό, οι εκδηλώσεις επισκευής δεν είναι μόνο εξαιρετικές για το περιβάλλον, αλλά και εξαιρετικά ικανοποιητικές για τους εθελοντές και τους συμμετέχοντες. participants alike.

Εκδηλώσεις «Ας επισκευάσουμε μαζί!», Ζάγκρεμπ, Κροατία.

Εάν είστε έτοιμοι να κάνετε την προσπάθεια να οργανώσετε τέτοιες εκδηλώσεις, πριν ξεκινήσετε τον προγραμματισμό, εξετάστε προσεκτικά τα ακόλουθα, τα οποία θα επηρεάσουν το αν και πώς θα οργανωθούν:

Ποιος είναι ο σκοπός της εκδήλωσής και τι θέλετε να επιτύχετε; Εστιάζετε στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση, στο δικαίωμα στην επισκευή, στο ανάπτυξη δεξιοτήτων, την κοινωνική ένταξη ή κάτι άλλο;

Για πόσο καιρό σκοπεύετε να υλοποιείτε τη δράση και πόσο συχνά; Σχεδιάζετε μια εκδήλωση, μια σειρά εργασιών ή μια συνεχή δράση; Μπορείτε να ξεκινήσετε δοκιμαστικά και να αποφασίσετε την πορεία σας αν τα αποτελέσματα είναι ικανοποιητικά.

Με τι είδους αντικείμενα θα ασχοληθείτε; Με ηλεκτρικές και ηλεκτρονικές συσκευές, ρούχα, ποδήλατα κ.λπ.; Για να αποφασίσετε αναλογιστείτε τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένων εθελοντών, τη καταλληλότητα του χώρου σας, τον εξοπλισμό και εργαλεία που χρειάζεστε κ.ο.κ.

Πιστεύετε ότι θα μπορέσετε να βρείτε επαρκώς καταρτισμένους και ενθουσιώδεις εθελοντές; Υπάρχουν στην περιοχή σας οργανώσεις ή άτυπες ομάδες με άτομα που θα μπορούσαν να έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες, όπως ποδηλατικές λέσχες, makerspaces κ.λπ., που θα ήταν πρόθυμοι να συμμετάσχουν;

Εξετάστε τις απαιτήσεις σε εξοπλισμό και χώρο και κατά πόσο μπορείτε να τις καλύψετε. Μην στοχεύετε στην επιδιόρθωση όλων των πιθανών βλαβών – αυτό είναι ανέφικτο. Μπορείτε να ξεκινήσετε απλά με απλό εξοπλισμό για τις βασικές επισκευές, και να επενδύσετε περισσότερο εάν συνεχίσετε τη δράση.

Τι είδους απόβλητα θα παραχθούν ως αποτέλεσμα της δραστηριότητας και πού μπορείτε να τα μεταφέρετε στην περιοχή σας; Ποιο είναι το σχετικό κόστος;

Στην επόμενη ενότητα θα βρείτε οδηγίες βήμα προς βήμα για την έναρξη των δράσεων σας.

Βήμα προς βήμα οδηγίες για τη διοργάνωση εκδηλώσεων ανταλλαγής και επισκευής

Πριν από την εκδήλωση:

1. Καθορίστε τους στόχους της εκδήλωσης

Έχει ως κύριο σκοπό την προώθηση της βιωσιμότητας και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης, την κοινωνική συμμετοχή, την εκπαίδευση ενηλίκων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων ή κάτι άλλο;

Σκοπεύετε να οργανώσετε μια εκδήλωση ή μια μακροπρόθεσμη δράση;

Ο προσδιορισμός του πεδίου εφαρμογής των προγραμματισμένων εκδηλώσεων θα σας βοηθήσει να προσδιορίσετε τις ανάγκες και τις απαιτήσεις που εξηγούνται στα επόμενα βήματα.

2. Πάρτι ανταλλαγής ή εκδήλωση «μαθαίνω να επισκευάζω»

Αποφασίστε αν θα θέλατε να διοργανώσετε ένα πάρτι ανταλλαγής ή μια εκδήλωση επισκευών. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι εκδηλώσεις επισκευών θα χρειαστούν πιο εξειδικευμένους εθελοντές/επαγγελματίες ο καθένας από τους οποίους θα ασχολείται με έναν συμμετέχοντα τη φορά ενώ στα πάρτι ανταλλαγής αντιστοιχεί περίπου 1 εθελοντής ανά 10 συμμετέχοντες.

3. Καθορίστε με ποιους τύπους αντικειμένων θα ασχοληθείτε

Οι απαιτήσεις όσον αφορά τον εξοπλισμό, το είδος του χώρου και τις δεξιότητες των εθελοντών διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με το είδος των αγαθών που θα διαχειριστείτε. Οι επισκευές κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων, για παράδειγμα, απαιτούν διαφορετικό εξοπλισμό και υλικά από τις επισκευές επίπλων και τις επισκευές ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών. Τα χαρακτηριστικά του χώρου ή ο τρόπος με τον οποίο θα στήσετε τους σταθμούς επισκευής επίσης ποικίλουν.

Το είδος των αντικειμένων μπορεί επίσης να επηρεάσει το κοινό σας. Οι ανταλλαγές ρούχων πιθανόν θα προσελκύσουν ένα κάπως διαφορετικό κοινό από τις ανταλλαγές βιβλίων ή παιχνιδιών. Αν και γενικά οι εκδηλώσεις επισκευής επικεντρώνονται σε μικρές επισκευές και εύκολες επιδιορθώσεις που μπορούν να εκτελεστούν από ερασιτέχνες υπό την επίβλεψη ειδικών, ο τύπος των επισκευών θέτει κάποιους περιορισμούς ως προς το ποιος μπορεί να συμμετάσχει. Ένα παιδί μπορεί να μάθει να επισκευάζει ένα παιχνίδι, για παράδειγμα αλλά όχι ένα μπλέντερ.

Στις πιο σύνθετες επισκευές, π.χ. ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, μπορεί να υπάρχουν ζητήματα ασφάλειας ή νομικές απαιτήσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη, όπως το προφίλ των εμπειρογνομόνων επισκευής. Μην ξεχάσετε να ερευνήσετε αν απαιτείται ασφάλιση για την κάλυψη του συμβάντος.

4. Κινητοποίηση εθελοντών

Για τη διεξαγωγή αυτού του είδους εκδηλώσεων είναι απαραίτητο να υπάρχουν αρκετοί άνθρωποι που υποστηρίζουν τη διοργάνωση. Ο αριθμός των ατόμων που απαιτούνται εξαρτάται από τον τύπο και το μέγεθος της εκδήλωσης, καθώς και από τα αντικείμενα που επισκευάζονται ή ανταλλάσσονται.

Μπορείτε να αξιοποιήσετε εθελοντές ή το προσωπικό του οργανισμού σας, αλλά αν θέλετε να έχετε μια δραστηριότητα που εμπλέκει πραγματικά την κοινότητα, προκρίνεται η εμπλοκή εθελοντών. Το να βασίζεστε στο προσωπικό των οργανώσεων μπορεί να έχει νόημα για εφάπαξ εκδηλώσεις, αλλά αν η δραστηριότητα πραγματοποιείται τακτικά, ίσως ξεπερνά τις δυνατότητες και τους πόρους σας. Η πρόσληψη ανθρώπων για να εργαστούν επαγγελματικά σε δραστηριότητες επαναχρησιμοποίησης μπορεί να έχει νόημα αν η έμφαση δίνεται στην παροχή υπηρεσιών - και όχι τόσο στην εκπαιδευτική πτυχή - και σε αυτή την περίπτωση θα ήταν επιθυμητό να ξεκινήσετε μια κοινωνική επιχείρηση.

Όταν πρόκειται για εκδηλώσεις ανταλλαγής, η εμπειρία μας είναι ότι χρειάζονται τέσσερα έως δέκα άτομα για όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την εκδήλωση - από την προετοιμασία έως τη διανομή των πλεοναζόντων αντικειμένων. Το καλό με τις εκδηλώσεις ανταλλαγής είναι ότι λίγοι εθελοντές μπορούν να υποστηρίξουν την προσέλευση αρκετών συμμετεχόντων.

Για τους εθελοντές σε εκδηλώσεις επισκευής, η εκπαίδευσή τους έχει νόημα μόνο εάν είστε βέβαιοι ότι θα εφαρμόσετε τη δραστηριότητα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και εφόσον η εκπαίδευση μπορεί να ολοκληρωθεί σε εύλογο χρονικό διάστημα. Διαφορετικά, θα πρέπει να αναζητήσετε εθελοντές που είναι ήδη εξειδικευμένοι.

Προσπαθήστε να απευθυνθείτε σε τοπικούς επαγγελματίες επισκευών, εν ενεργεία ή συνταξιούχους, ερασιτέχνες, ενθουσιώδεις χομπίστες και καθηγητές που γνωρίζουν τους τομείς που σκοπεύετε να καλύψετε. Αν σκοπεύετε να ξεκινήσετε ένα εργαστήριο επισκευής ποδηλάτων, μπορείτε να παρουσιάσετε την ιδέα σε συλλόγους ποδηλατών της περιοχής σας. Αν σκοπεύετε να επισκευάσετε ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό,

ελέγξτε τους εθνικούς κανονισμούς, καθώς μπορεί να είναι υποχρεωτικό για τους επισκευαστές να κατέχουν άδεια επαγγέλματος. Ανάλογα με την περίπτωση, μπορεί να χρειαστεί να απευθυνθείτε σε επαγγελματίες που θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους με αμοιβή. Πριν από την πραγματοποίηση των πρώτων εκδηλώσεων, θα πρέπει συντονίσετε την ομάδα εργασίας και να συνδιαμορφώσετε τα βασικά βήματα οργάνωσης και συνεργασίας. Για αυτά τα ζητήματα θα βρείτε περισσότερες πληροφορίες στο 3ο μέρος του οδηγού.

5. Προσδιορισμός των αναγκών σε εξοπλισμό

Ανάλογα με την κατηγορία των αντικειμένων που πρόκειται να επισκευαστούν ή να ανταλλάγουν, θα χρειαστεί ειδικός εξοπλισμός, εργαλεία και υλικά. Ορισμένες δραστηριότητες ανταλλαγής απαιτούν μόνο στοιχειώδη εξοπλισμό, όπως κρεμάστρες, τραπέζια ή πάγκους, ενώ για δραστηριότητες επισκευής οι ανάγκες αυτές αυξάνονται σημαντικά. Ωστόσο, μπορείτε να ξεκινήσετε με μερικά απαραίτητα βασικά εργαλεία και να αγοράσετε περισσότερα (και πιο εξειδικευμένα) καθώς εξελίσσεται η δραστηριότητα σας μακροπρόθεσμα. Σε αυτήν την περίπτωση μπορείτε να επικοινωνήσετε στο κοινό ότι δεν είναι δυνατό να ολοκληρωθούν πολύ σύνθετες διαδικασίες επιδιόρθωσης, λόγω έλλειψης εξοπλισμού (ή δεξιοτήτων). Στη διάρκεια του χρόνου θα συγκεντρώσετε εξοπλισμό και ανταλλακτικά που θα διευκολύνουν τις πιο περίπλοκες επισκευές.

Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου παρατίθενται κατάλογοι στοιχειώδους εξοπλισμού για ορισμένες τυπικές δραστηριότητες *εκμάθησης επισκευών*: βασικός εξοπλισμός, εργαλεία, υλικά, ανταλλακτικά, εξοπλισμός ασφαλείας (γάντια και μάσκες, κιτ πρώτων βοηθειών κ.λπ.), για να σας βοηθήσουν να καταρτίσετε το δικό σας κατάλογο με βάση τη δραστηριότητά σας, τον χώρο που θα χρησιμοποιήσετε, και τις συνολικές ανάγκες σας.

Συμβουλή: Μην ξεχάσετε να συμβουλευτείτε την ομάδα εθελοντών σας πριν οριστικοποιήσετε τον κατάλογο.

Ορισμένες από τις ανάγκες σας σε εξοπλισμό μπορεί να απαιτούν χρόνο ή σημαντικά κεφάλαια για την προμήθειά τους, οπότε ξεκινήστε τον προγραμματισμό από νωρίς. Για να καλύψετε τις ανάγκες σας χωρίς να αυξήσετε το κόστος της εκδήλωσης σε επίπεδα που θα επιβαρύνουν την οργάνωσή σας, μπορείτε να προσπαθήσετε να βρείτε συνεργάτες, από δημόσιους φορείς έως ιδιωτικές εταιρείες, επαγγελματικές ενώσεις, εκπαιδευτικά τεχνικά ιδρύματα, τοπικά συνεργεία ή άλλες οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, που μπορούν να δανείσουν ή να παράσχουν εξοπλισμό για την εκδήλωση.

6. Επιλέξτε σωστά το χώρο διεξαγωγής της εκδήλωσης σας

Προσπαθήστε να βρείτε έναν κατάλληλο χώρο που να μπορεί να φιλοξενήσει την εκδήλωση. Εκτός από το μέγεθός του, λάβετε υπόψη τη διαθέσιμη υποδομή για την υποστήριξη των αναγκών σας, όπως ηλεκτρικό ρεύμα (π.χ. πρίζες), εξαερισμός, συνθήκες φωτισμού, τουαλέτες, τρεχούμενο νερό, καθώς και εξοπλισμό όπως τραπέζια, καρέκλες, ράφια, κρεμάστρες κ.λπ. Εξετάστε παράγοντες όπως την προσβασιμότητα, το χώρο στάθμευσης και τις δυνατότητες εγκατάστασης οποιουδήποτε εξοπλισμού χρειάζεστε για την εκδήλωσή σας.

Επικοινωνήστε σαφώς τις ανάγκες σας στους ιδιοκτήτες ή τους διαχειριστές του χώρου ειδικά αν συνδιοργανώνουν τη δράση μαζί σας (κάτι που μπορεί να μειώσει σημαντικά το κόστος της εκδήλωσης) και να συμβάλει στην επιτυχία της στην προώθηση του σκοπού σας. Οι καταλληλότεροι χώροι επιτρέπουν την εύκολη πρόσβαση του κοινού και βρίσκονται σε κεντρικά σημεία της περιοχής σας. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για εκδηλώσεις ανταλλαγής και σε κάπως μικρότερο βαθμό για τις εκδηλώσεις *εκμάθησης επισκευής* (όπου οι άνθρωποι έρχονται γνωρίζοντας ότι θα αφιερώσουν περισσότερο χρόνο στη διαδικασία επισκευής). Η θέση του χώρου διεξαγωγής θα επηρεάσει επίσης τα κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, τα οποία μπορεί να διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τη γειτονιά όπου πραγματοποιείται η εκδήλωση.

Ο χώρος διεξαγωγής θα επηρεάσει προφανώς σημαντικά την εκδήλωσή σας. Είναι φυσικά επιθυμητό να έχετε έναν μεγάλο, καλά εξοπλισμένο χώρο σε μια ελκυστική τοποθεσία, αλλά η έλλειψη τέτοιου χώρου δεν πρέπει να είναι ανασταλτικός παράγοντας. Πολλές δραστηριότητες ανταλλαγής, ακόμη και ορισμένες δραστηριότητες *εκμάθησης επισκευών*, μπορούν να γίνουν σε ανοιχτό χώρο.

7. Τι θα κάνετε με το πλεόνασμα αντικειμένων?

Στο τέλος κάθε εκδήλωσης - είτε πρόκειται για ανταλλαγή είτε για *εκμάθηση επισκευής* - είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα μείνετε με έναν αριθμό αντικειμένων που δεν ανταλλάχθηκαν ή δεν ήταν δυνατό να επισκευαστούν.

Στην περίπτωση των εκδηλώσεων ανταλλαγής, είστε σε θέση να αποθηκεύσετε τα αντικείμενα που είναι σε καλή κατάσταση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε επόμενη εκδήλωση; Εάν δεν σκοπεύετε να συνεχίσετε τη δράση υπάρχουν οργανώσεις και ομάδες που θα μπορούσαν να υποδεχθούν τα εναπομείναντα είδη; Πως θα οργανώσετε τη διαχείριση των αντικειμένων που κρίνονται ως ποιοτικά ακατάλληλα;

Για τις εκδηλώσεις επισκευών, οι επιλογές σας είναι να ζητήσετε από τους συμμετέχοντες να πάρουν μαζί τους τα μη επισκευάσιμα είδη, να τα ανακυκλώσετε οι ίδιοι ή να τα αποθηκεύσετε ως πηγή ανταλλακτικών για μελλοντικές επισκευές. Το τι θα επιλέξετε εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως ο αποθηκευτικός χώρος που έχετε στη διάθεσή σας, οι διασυνδέσεις με φιλανθρωπικές οργανώσεις που μπορούν να διανείμουν τα μη ανταλλαγέντα/μη επισκευασμένα αγαθά, ή ακόμα και συμφωνίες με εταιρείες ανακύκλωσης κ.λπ.

Μπορείτε να καταρτίσετε έναν κατάλογο οργανώσεων που εργάζονται με ευάλωτες ομάδες και συνήθως δέχονται δωρεές. Πριν προγραμματίσετε την εκδήλωση, επικοινωνήστε μαζί τους, ρωτήστε τους αν ενδιαφέρονται να παραλάβουν ρούχα (ή άλλα αντικείμενα που μπορεί να ανταλλάξετε) σε καλή κατάσταση μετά την εκδήλωση και πόσα αντικείμενα μπορούν να παραλάβουν. Συγκεντρώστε έναν κατάλογο οργανώσεων με τα στοιχεία επικοινωνίας και τις διευθύνσεις τους και σημειώστε τα είδη και τις ποσότητες ρούχων/άλλων αγαθών που μπορούν να δεχτούν.

Εκτός από τη σύνταξη ενός σχεδίου για τα αντικείμενα που είναι σε καλή κατάσταση, σκεφτείτε τι θα κάνετε με εκείνα που είναι απίθανο να χρησιμοποιηθούν. Στις εκδηλώσεις ανταλλαγής, θα πρέπει να προσπαθείτε να αποφεύγετε να τοποθετείτε αντικείμενα σε κακή κατάσταση στα είδη της ανταλλαγής, αλλά είναι εξαιρετικά πιθανό να συγκεντρώσετε αρκετά από αυτά. Σκεφτείτε πώς μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε εκτός του αρχικού τους σκοπού (για παράδειγμα, φτιάχνοντας πανιά καθαρισμού από άχρηστα ρούχα, αν είναι κατάλληλο υλικό), ή σε ποιον μπορείτε να τα δώσετε για ανακύκλωση.

Έχετε στο νου σας ότι τα περισσότερα μη επισκευάσιμα και μη ανταλλάξιμα αντικείμενα πιθανότατα πρέπει να μεταχειριστούν ως απόβλητα, εκτός αν συνεργαστείτε με κάποια ομάδα που μπορεί να τα αξιοποιεί για *upcycling*.

8. Καθορισμός κανόνων εκδήλωσης

Αφού έχετε καθορίσει τα βασικά χαρακτηριστικά της εκδήλωσης σας, συγκεντρώστε προσωπικό και εθελοντές και συζητήστε μαζί τους σχετικά με κανόνες της εκδήλωσης.

Προσπαθήστε να απαντήσετε σε ερωτήσεις όπως :

- Θα υπάρχει περιορισμός στον αριθμό των αντικειμένων που μπορούν να φέρουν και να πάρουν οι ενδιαφερόμενοι από την εκδήλωση ανταλλαγής; Εάν ναι, ποιο θα είναι το όριο;
- Ποιο σύστημα ανταλλαγής θα αξιοποιήσετε;

- Πόσο καιρό θα κρατάτε τα αντικείμενα που δεν ανταλλάξατε πριν τα πετάξετε οριστικά ή τα δωρίσετε αλλού;
- Θα απαιτήσετε προεγγραφή των συμμετεχόντων για τις εκδηλώσεις *εκμάθησης επισκευής*;
- Τι είδους και τι μεγέθους αντικείμενα θα μπορούν να φέρουν οι ενδιαφερόμενοι για ανταλλαγή ή επισκευή;
- Θα φροντίσετε για την απόρριψη των μη επισκευάσιμων αντικειμένων ή οι συμμετέχοντες που τα έφεραν θα πρέπει να το κάνουν μόνοι τους;
- Πώς θα γνωστοποιήσετε τους κανόνες της εκδήλωσης στους συμμετέχοντες;
- Πώς θα παρακολουθείτε τον αριθμό των συμμετεχόντων και των επισκευασμένων/ανταλλαγμένων αντικειμένων;

Προσπαθήστε επίσης να καθορίσετε ποιες εργασίες είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση της εκδήλωσης και ποιος θα είναι υπεύθυνος γι' αυτές.

Πιθανόν να μην είστε σε θέση να προβλέψετε όλα τα ζητήματα που μπορεί να προκύψουν στην πράξη πριν από τις πρώτες εκδηλώσεις και θα χρειαστεί να τροποποιείτε τους κανόνες καθώς προχωράτε, μαθαίνοντας από τα λάθη και την πραγματικότητα των εκδηλώσεων σας. Ωστόσο, είναι σημαντικό να προσπαθήσετε να προβλέψετε όσο το δυνατόν περισσότερα ζητήματα και να καθορίσετε τον τρόπο αντιμετώπισής τους.

Εάν, για παράδειγμα, ανησυχείτε για το ενδεχόμενο να συμμετάσχουν πολλοί συμμετέχοντες στην εκδήλωση σας για την εκμάθηση επισκευών, μπορεί να είναι χρήσιμο να δημιουργήσετε ένα σύστημα προεγγραφής. Δεν χρειάζονται όλες οι επισκευές τον ίδιο χρόνο, οπότε μπορείτε να ρωτήσετε - στο πλαίσιο της προεγγραφής - για τον τύπο της συσκευής και τι δεν λειτουργεί. Η προεγγραφή μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη για τη συλλογή στοιχείων επικοινωνίας και για την κοινοποίηση ενημερώσεων ή υπενθυμίσεων για την εκδήλωση, πληροφοριών για μελλοντικές εκδηλώσεις κ.λπ.

Η θέσπιση και σαφής επικοινωνία των κανόνων θα σας εξυπηρετήσει επίσης στη διαχείριση των προσδοκιών των συμμετεχόντων και την αποφυγή χάους στις πρώτες σας εκδηλώσεις, έως ότου διαμορφώσετε ένα τρόπο δράσης που εξυπηρετεί τις συνθήκες εργασίας σας.

9. Δημιουργήστε ένα λεπτομερές σενάριο του συμβάντος

Ένα από τα τελευταία βήματα της προπαρασκευαστικής φάσης είναι ο καθορισμός ενός λεπτομερούς σεναρίου για τη ροή της εκδήλωσης. Δημιουργήστε ένα λεπτομερές πρόγραμμα, συμπεριλαμβανομένων τυχόν πρόσθετων δραστηριοτήτων που ενδέχεται να πραγματοποιηθούν παράλληλα με την κύρια εκδήλωση. Καταγράψτε όλα τα απαραίτητα καθήκοντα και αναθέστε τα κατάλληλα στους εμπλεκόμενους στη διοργάνωση. Διαθέστε επαρκή χρόνο για την εκδήλωση και λάβετε υπόψη σας ότι σημαντικό κομμάτι της εργασίας σας δεν αφορά τη διάρκεια της εκδήλωσης καθαυτής αλλά και την προετοιμασία και εκκαθάριση του χώρου μετά την εκδήλωση.

Πρωώθηση της εκδήλωσης

Πρωωθείτε την εκδήλωση σε όσο το δυνατόν ευρύτερα μπορείτε:

- Σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης και διαδικτυακά φόρουμ. Δημιουργήστε ενδιαφέρουσες αναρτήσεις που θα αναδεικνύουν τους τύπους των αντικειμένων που θα ανταλλάγουν ή θα επισκευαστούν και κοινοποιήστε τους κανόνες της εκδήλωσης. Φυσικά, μην ξεχνάτε την ημερομηνία, την ώρα και την τοποθεσία. Αναφέρετε τυχόν πρόσθετες δραστηριότητες που ενδέχεται να πραγματοποιηθούν παράλληλα με την κύρια εκδήλωση.
- Ετοιμάστε ένα δελτίο τύπου και διανείμετε το στα μέσα ενημέρωσης. Εάν έχετε χρηματοδότηση, ανακοινώστε την εκδήλωση μέσω αγγελιών σε τοπικά μέσα ενημέρωσης, π.χ. ραδιοφωνικούς σταθμούς.
- Επικοινωνήστε με την τοπική κοινότητα: ενημερώστε τις τοπικές οργανώσεις και ομάδες, τα σχολεία, τα πανεπιστήμια και τις σχετικές επιχειρήσεις σχετικά με την εκδήλωση. Ζητήστε την υποστήριξή τους για τη διάδοση του μηνύματος, την εξασφάλιση χορηγιών ή δωρεών και την προσέγγιση ενδιαφερομένων.
- Για τις εκδηλώσεις επισκευής, βεβαιωθείτε ότι ενημερώνετε τους υποψήφιους συμμετέχοντες ότι η επισκευή του αντικειμένου μπορεί να μην είναι δυνατή. Ίσως να απαιτείται ένα ειδικό ανταλλακτικό ή άλλα υλικά που μπορεί να μην υπάρχουν στη διάθεσή σας. Σε κάθε περίπτωση θα προσπαθήσετε να διαγνώσετε τη δυσλειτουργία και θα λάβουν συμβουλές για το τι χρειάζεται για την επισκευή ή για την αντικατάσταση του αντικειμένου.

Μια ισχυρή στρατηγική προβολής όχι μόνο θα αυξήσει τη συμμετοχή, αλλά ενδεχομένως θα προσελκύσει πολίτες ή τεχνικούς επισκευών που θα μπορούσαν να προσφέρουν το χρόνο και τις δεξιότητες τους στη διοργάνωση της εκδήλωσης.

Αντιμετώπιση προβλημάτων και έκτακτων αναγκών

Προβλέψτε και προετοιμαστείτε για πιθανά προβλήματα που μπορεί να προκύψουν κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης. Δημιουργήστε σαφείς διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ομάδας για την ταχεία αντιμετώπιση τυχόν προκλήσεων ή έκτακτων περιστατικών. Καταρτίστε σχέδια έκτακτης ανάγκης για δυσλειτουργίες του εξοπλισμού, απροσδόκητη αύξηση των συμμετεχόντων ή άλλες απρόβλεπτες περιστάσεις.

Προετοιμαστείτε για ατυχήματα και επείγοντα ιατρικά περιστατικά

Για να διασφαλίσετε την ασφάλεια των συμμετεχόντων, ιδίως σε εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευής, να έχετε πάντα διαθέσιμο ένα κουτί πρώτων βοηθειών για την αντιμετώπιση μικροατυχημάτων ή τραυματισμών που ενδέχεται να συμβούν. Την ημέρα της εκδήλωσης, τοποθετήστε το κιτ σε εύκολα προσβάσιμο σημείο στο χώρο της εκδήλωσης και βεβαιωθείτε ότι η ομάδα σας και οι εθελοντές γνωρίζουν πού βρίσκεται. Καταρτίστε έναν κατάλογο κοντινών νοσοκομείων ή άλλων ιατρικών εγκαταστάσεων.

Συλλογή και διαχείριση προσωπικών και μη δεδομένων

Κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης μπορεί να θέλετε, ή να χρειάζεται, να συλλέξετε κάποια δεδομένα, οπότε σχεδιάστε το ανάλογα με τη φύση και τους στόχους της εκδήλωσης. Ορισμένες αρχικές σκέψεις είναι οι εξής:

Έντυπα συγκατάθεσης ή αποποίησης ευθύνης

Ειδικά για τις εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευών, ζητήστε από τους συμμετέχοντες να υπογράψουν έντυπα συγκατάθεσης που περιλαμβάνουν αποποιήσεις ή δηλώσεις αποποίησης ευθύνης για να τους ενημερώσουν ότι οι επισκευές δεν είναι εγγυημένες και ότι οι διοργανωτές της εκδήλωσης δεν ευθύνονται για ζημιές. Βεβαιωθείτε ότι οι συμμετέχοντες κατανοούν και συμφωνούν με τους όρους που περιγράφονται στο έντυπο συγκατάθεσης πριν προχωρήσουν στις επισκευές. Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των προσωπικών

δεδομένων, τα εν λόγω έντυπα πρέπει να περιγράφουν με σαφήνεια τον σκοπό της συλλογής δεδομένων.

Συλλογή δεδομένων για την παρακολούθηση των αποτελεσμάτων των εκδηλώσεων σας

Προκειμένου να μετρήσετε τον αντίκτυπό σας ή να αποκτήσετε πληροφορίες που θα σας βοηθήσουν να βελτιώσετε μελλοντικές εκδηλώσεις, ίσως θελήσετε να εφαρμόσετε ένα σύστημα

παρακολούθησης του αριθμού ή/και κατηγοριοποίησης των αντικειμένων που προσκομίζονται στις εκδηλώσεις με βάση τον τύπο, την κατάσταση ή - στην περίπτωση των εκδηλώσεων επισκευής - την προσπάθεια που απαιτείται για την επισκευή τους.

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε απλά εργαλεία, όπως ένα βιβλίο επισκεπτών ή κάτι πιο περίπλοκο, όπως ένα έντυπο όπου καταγράφετε οι ίδιοι τον αριθμό των αντικειμένων που επισκευάστηκαν με επιτυχία, εκείνων που δεν μπόρεσαν να επισκευαστούν, των αντικειμένων που απαιτούν περαιτέρω επισκευές κ.λπ. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να παρακολουθείτε τον αριθμό των αντικειμένων που απορρίφθηκαν και εκείνων που δωρίστηκαν.

Στις εκδηλώσεις ανταλλαγής, ο κόσμος κυκλοφορεί συνήθως πολύ πιο γρήγορα και σε μεγαλύτερο αριθμό, κάτι που δυσχαιρένει την καταγραφή. Αν υιοθετήσετε μια μέθοδο όπως τα κουπόνια (βλ. την προσέγγιση που ακολουθήθηκε στα πάρτι ανταλλαγής ρούχων στο Ζάγκρεμπ), μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε για να μετρήσετε έμμεσα τον αριθμό των ατόμων που συμμετείχαν.

Διαχείριση δεδομένων και συμμόρφωση με το ΓΚΠΔ:

Εάν βρίσκεστε στην ΕΕ, τότε υπόκειστε στη νομοθεσία της ΕΕ που ονομάζεται ΓΚΠΔ.

Αυτό ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι μπορείτε να συλλέγετε τα προσωπικά δεδομένα κάποιου ατόμου μόνο βάσει της συγκατάθεσής του, ότι δεν θα μοιράζεστε τα δεδομένα με άλλους χωρίς τη συγκατάθεση του ατόμου και ότι είστε υπεύθυνοι για τη διασφάλιση ότι τα δεδομένα που συλλέγονται δεν θα διαρρεύσουν.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους μπορεί να χρειαστεί να συλλέξετε προσωπικά δεδομένα: ίσως πρέπει να ζητήσετε από τους συμμετέχοντες να υπογράψουν τις λεγόμενες λίστες υπογραφών, προκειμένου να αποδείξετε στους χρηματοδότες σας ότι πράγματι είχατε συμμετέχοντες στην εκδήλωση, ή μπορεί να υπάρχει κάποιος άλλος λόγος. Όποιος κι αν είναι ο λόγος, καθιερώστε ένα καλό σύστημα διαχείρισης δεδομένων, διασφαλίζοντας ότι τα δεδομένα που συλλέγονται αποθηκεύονται και προστατεύονται με ασφάλεια. Βεβαιωθείτε ότι συμμορφώνεστε με τον ΓΚΠΔ.

Την ημέρα της εκδήλωσης:

11. Συγκεντρώστε την ομάδα εκ των προτέρων

Συγκεντρώστε την ομάδα των εθελοντών σας αρκετά νωρίτερα, εξετάστε τα καθήκοντα για άλλη μια φορά και ελέγξτε ποιος είναι υπεύθυνος για τι.

12. Προετοιμασία του χώρου

Για τις εκδηλώσεις ανταλλαγής θα πρέπει να οργανώσετε τη διάταξη έτσι ώστε να υπάρχει αρκετός χώρος για να περπατούν οι άνθρωποι, αλλά και για να εκτίθενται καλά τα προς ανταλλαγή είδη. Αν θέλετε, μπορείτε να ετοιμάσετε πινακίδες με κατηγορίες (αν πρόκειται για πάρτι ανταλλαγής ρούχων, π.χ.: παντελόνια, μπλουζάκια κ.λπ.), ώστε να τις τοποθετήσετε σε διάφορες γωνίες της αίθουσας: αυτό θα βοηθήσει τους συμμετέχοντες να αναζητήσουν πιο εύκολα αυτό που ψάχνουν. Στις εκδηλώσεις μας προτιμούμε να μην οργανώνουμε τα ρούχα ανάλογα με το φύλο, αλλά αντίθετα σύμφωνα με κατηγορίες όπως το μέγεθος, η εποχή ή η ηλικία (για παιδιά/για εφήβους/για ενήλικες). Τέλος, μπορείτε επίσης να αναρτήσετε στο χώρο κάποιες σύντομες πληροφορίες για τους συμμετέχοντες, όπως πού να τοποθετήσουν τα αντικείμενα που φέρνουν ή απλώς μια σύντομη περιγραφή της ίδιας της εκδήλωσης.

Στην περίπτωση των εκδηλώσεων *εκμάθησης επισκευών* θα πρέπει να οργανώσετε τον χώρο με τέτοιο τρόπο ώστε οι σταθμοί εργασίας των επισκευών να μην εμποδίζουν την πρόσβαση στον χώρο όπου βρίσκονται τα εργαλεία και τα ανταλλακτικά.

Οι διαφορετικές δραστηριότητες επισκευής έχουν διαφορετικές απαιτήσεις. Ορισμένες, όπως η επισκευή ποδηλάτων, μπορούν να γίνουν στο δάπεδο, ακόμη και σε ανοιχτό χώρο, ώστε οι συμμετέχοντες και οι εθελοντές να μπορούν να κινούνται ελεύθερα. Για άλλες, όπως η επισκευή μικρών συσκευών, θα χρειαστεί να δημιουργήσετε σταθμούς εργασίας - βασικά τραπέζια με δύο καρέκλες (για τον χρήστη και έναν εθελοντή), αρκετά κοντά σε μια πρίζα με αρκετό φως, και ενδεχομένως εξοπλισμένα με μερικά από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα εργαλεία (για τα λιγότερο συχνά χρησιμοποιούμενα, οι εθελοντές θα τα παίρνουν από τις εργαλειοθήκες όταν θα τα χρειάζονται).

Είναι επιθυμητό να υπάρχουν μερικές επιπλέον ελεύθερες καρέκλες σε μια γωνία της αίθουσας, ώστε οι συμμετέχοντες να μπορούν να καθίσουν περιμένοντας τη σειρά τους. Είναι, φυσικά, καλό να υπάρχουν ετικέτες για τη σήμανση των εργαλειοθηκών και των κουτιών με τα εξαρτήματα. Εάν βρίσκεστε σε χώρο κατάλληλο για τη χρήση ηλεκτρικών εργαλείων που παράγουν σπινθήρες, σκόνη ή ροκανίδια, βεβαιωθείτε ότι αυτά χρησιμοποιούνται μόνο σε σημείο όπου δεν περνούν οι συμμετέχοντες και, φυσικά, ότι μόνο εκπαιδευμένοι εθελοντές έχουν πρόσβαση σε τέτοια εργαλεία. Ο εξοπλισμός ασφαλείας και το κουτί πρώτων βοηθειών πρέπει να βρίσκονται σε εμφανές και εύκολα προσβάσιμο μέρος.

13. Μουσική, φώτα, ατμόσφαιρα!

Μπορείτε να παίξετε μουσική για να διαμορφώσετε την ατμόσφαιρα της εκδήλωσης, κάνοντάς την πιο αισιόδοξη ή χαλαρωτική. Βοηθάει ιδιαίτερα σε εκδηλώσεις ανταλλαγής. Στις εκδηλώσεις *εκμάθησης επισκευής*, αν υπάρχει η μουσική πρέπει να είναι απαλή και σε χαμηλή ένταση, καθώς η επισκευή απαιτεί πνευματική συγκέντρωση και πολλές εξηγήσεις και επικοινωνία μεταξύ του χρήστη και του εθελοντή. Επίσης, πολλές δυσλειτουργίες μπορούν πιο εύκολα να προσδιοριστούν με βάση τον ήχο που κάνει η συσκευή όταν λειτουργεί, οπότε η μουσική μπορεί να παρεμβαίνει σε αυτό.

Βεβαιωθείτε ότι υπάρχει αρκετός φωτισμός, ιδίως κατά τους χειμερινούς μήνες που σκοτεινιάζει πολύ νωρίς. Για τις εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευών, αυτή είναι ουσιαστικά η μόνη απαίτηση όσον αφορά τον φωτισμό. Για τις εκδηλώσεις ανταλλαγής, ειδικά εκείνες που αφορούν ρούχα, θα πρέπει επίσης να φροντίσετε για την ποιότητα του φωτισμού. Αποφύγετε τα σούπερ δυνατά, λευκά LED, καθώς είναι λιγότερο ατμοσφαιρικά και θυμίζουν πολύ τα καταστήματα γρήγορης μόδας, κάτι που θέλετε να αποφύγετε. Μικρότερες λάμπες και φώτα που είναι στερεωμένα στον τοίχο είναι πιο επιθυμητά από τα δυνατά φώτα οροφής.

14. Μιλήστε με τους συμμετέχοντες και ξεναγήστε τους

Μόλις αρχίσουν να καταφθάνουν οι επισκέπτες, βοηθήστε τους δείχνοντάς τους το χώρο, πείτε τους πού μπορούν να τοποθετήσουν τα αντικείμενα που έφεραν μαζί τους και απαντήστε στις ερωτήσεις τους. Σύμφωνα με την εμπειρία μας, οι άνθρωποι είναι πολύ περιεργοί για εκδηλώσεις αυτού του είδους, αλλά δεν είναι απαραίτητα εξοικειωμένοι με τον τρόπο λειτουργίας τους και μπορεί να έχουν ερωτήσεις. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι άνθρωποι δεν ενδιαφέρονται για τους κανόνες ανταλλαγής, αλλά απλώς θέλουν να δείξουν την εκτίμησή τους και να σας ευχαριστήσουν για τη διοργάνωση μιας τέτοιας εκδήλωσης.

15. Συμμάζεμα στο τέλος της εκδήλωσης

Στο τέλος της εκδήλωσης, συσκευάστε όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα και εργαλεία σύμφωνα με τις κατηγορίες που αποφασίσατε εκ των προτέρων. Καθώς η ομάδα σας μπορεί να είναι ήδη κουρασμένη η κατηγοριοποίηση των αντικειμένων που πρέπει να συλλέξετε θα σας βοηθήσει να αποφύγετε την κατόπιν εορτής διαχείριση τους.

16. Κοινωνικοποίηση

Αφού ολοκληρωθεί η εκδήλωση και συμμαζευτεί ο χώρος μπορείτε να ενθαρρύνετε την περαιτέρω κοινωνικοποίηση προσωπικού και εθελοντών για τη δημιουργία τους αισθήματος της ομάδας.

Ρωτήστε τους συμμετέχοντες πως τους φάνηκε η δράση

Αποτυπώστε την εμπειρία των συμμετεχόντων καθώς και τις προτάσεις τους ώστε να βελτιώσετε μελλοντικές εκδηλώσεις, είτε κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης ή - αν έχετε τα στοιχεία επικοινωνίας των συμμετεχόντων και την άδειά τους να επικοινωνήσετε μαζί τους - μετά το πέρας της. Επιλέξτε όποιες τεχνικές ανατροφοδότησης είναι πιο κατάλληλες για το σκοπό, το κοινό και τις περιστάσεις. Σε κάθε περίπτωση, μια απλή συζήτηση με τους συμμετέχοντες κατά τη διάρκεια της εκδήλωσης μπορεί να σας προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες.

Επίσης, παρακολουθήστε τα σχόλια σχετικά με την εκδήλωση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης του οργανισμού ή της ομάδας σας. Αν έχετε τη δυνατότητα, μπορείτε να δημιουργήσετε ένα ερωτηματολόγιο που μπορείτε να δώσετε στους συμμετέχοντες να συμπληρώσουν επί τόπου ή ως ηλεκτρονική φόρμα.

Εάν γνωρίζετε ότι οι εκδηλώσεις θα πραγματοποιούνται τακτικά, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε πιο περίπλοκες μεθόδους, όπως ομάδες εστίασης (focus groups) και συνεντεύξεις. Με αυτόν τον τρόπο μπορείτε να σχεδιάσετε τη μακροπρόθεσμη στρατηγική σας.

Μετά την εκδήλωση:

17. Διανομή πλεοναζόντων αντικειμένων

Στο τέλος της εκδήλωσης ίσως μείνουν αντικείμενα που δεν μπορείτε να αποθηκεύσετε μέχρι την επόμενη εκδήλωση (εάν δεν έχετε τον απαραίτητο χώρο) ή δεν είναι σε καλή κατάσταση, επιδιορθώσιμα ή επισκευάσιμα. Θα πρέπει λοιπόν να τα διαχειριστείτε σύμφωνα με το σχέδιο που καταρτίσατε κατά το σχεδιασμό της δράσης. Ανάλογα με την κατάσταση τους μπορείτε να τα δωρίσετε φιλανθρωπικές οργανώσεις ή σε ανθρώπους που τα χρειάζονται, σε οργανισμούς που μπορούν να δοκιμάσουν να τα επιδιορθώσουν ή να αξιοποιήσουν ανταλλακτικά ή σε κατάλληλα σημεία ανακύκλωσης.

18. Εσωτερική Αξιολόγηση

Ειδικά αν δουλεύετε με μεγάλη ομάδα (π.χ. εθελοντές) και σκοπεύετε να επαναλάβετε τη δράση, καλό είναι μετά την εκδήλωση να συζητήσετε όλοι μαζί και να αξιολογήσετε την έκβαση της. Μερικές χρήσιμες κατευθυντήριες ερωτήσεις για την εσωτερική σας αξιολόγηση είναι οι εξής: Πόσο ικανοποιημένοι είστε; Τι πήγε καλά και τι μπορεί να βελτιωθεί; Αισθάνθηκαν όλοι άνετα με το ρόλο τους στην εκδήλωση; Πότε πρέπει να ξεκινήσει ο σχεδιασμός της επόμενης.

19. Σχεδιασμός μακροπρόθεσμης στρατηγικής

Εάν ενδιαφέρεστε να συνεχίσετε τις δράσεις, σκεφτείτε τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του έργου σας. Αρχίστε να σκέφτεστε εκ των προτέρων τις ανάγκες σε υποδομές και εξοπλισμό, τις απαιτήσεις σε προσωπικό και τη μακροπρόθεσμη συνεργασία με ειδικούς σε θέματα επισκευών. Διερευνήστε συνεργασίες με ιδρύματα της κοινωνίας των πολιτών, ενδιαφερόμενους φορείς, φιλανθρωπικές οργανώσεις και κοινωνικές επιχειρήσεις. Προγραμματίστε τη σταδιακή αύξηση της συνολικής ικανότητας σας να ανταπεξέρχεστε στις ανάγκες των εκδηλώσεων, λαμβάνοντας υπόψη την υποδομή, τον εξοπλισμό και το προσωπικό που απαιτούνται. Εξασφαλίστε χρηματοδότηση ή χορηγίες για την υποστήριξη περαιτέρω εξέλιξης. Διερευνήστε τους τρόπους με τους οποίους μπορείτε να υποστηρίξετε ευάλωτες και περιθωριοποιημένες ομάδες με την προώθηση της συμμετοχικότητας και της προσβασιμότητας.

Κατάλογοι στοιχειώδους εξοπλισμού για εργαστήρια επισκευών

Εξοπλισμός και υλικά για εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευής κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων	
Ραπτομηχανές	Επαρκής αριθμός ραπτομηχανών σε καλή κατάσταση για να εξυπηρετεί τον αριθμό των συμμετεχόντων.
Εργαλεία ραπτικής	Βασικά εργαλεία ραπτικής, όπως ψαλίδια, κοπίδια ραφών, καρφίτσες, ταινίες μέτρησης, δαχτυλήθρες και ψαλίδια νήματος.
Βελόνες και κλωστή	Μεγάλη ποικιλία μεγεθών και τύπων βελόνων ραψίματος κατάλληλων για διάφορα υφάσματα. Ευρεία γκάμα χρωμάτων κλωστής για να ταιριάζει με διαφορετικά ενδύματα.
Υφάσματα και υπολείμματα υφασμάτων	Απόθεμα υφασμάτων και αποκόμματα ή υπολείμματα υφασμάτων για εξάσκηση και δειγματικές επισκευές.
Άλλα μικροαντικείμενα και αξεσουάρ για αντικαταστάσεις ή διορθώσεις	Μια συλλογή από κουμπιά, φερμουάρ, γάντζους και άλλα κοινά αντικείμενα για αντικαταστάσεις, σφραγιστικά ραφών και κόλλες υφασμάτων, παραμάνες, λάστιχο.
Σίδηρο και σιδερώστρα	Μπορεί να υπάρχει ένας σταθμός σιδερώματος με σιδερώστρα και σίδηρο για το σιδέρωμα των υφασμάτων.
Κουτί πρώτων βοηθειών	Ένα καλά εφοδιασμένο κουτί πρώτων βοηθειών για μικροτραυματισμούς ή ατυχήματα που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.
Σταθμοί εργασίας	Οργανώστε τους σταθμούς εργασίας με τραπέζια και καρέκλες, εξασφαλίζοντας ότι οι συμμετέχοντες έχουν αρκετό χώρο για να εργαστούν άνετα.
Φωτισμός	Βεβαιωθείτε ότι ο χώρος του εργαστηρίου είναι καλά φωτισμένος για να διευκολύνετε την ακριβή ραφή και τις επισκευές.
Ράφια και κρεμάστρες ρούχων	Συγκεντρώστε ράφια ρούχων και κρεμάστρες για να οργανώσετε και να εκθέσετε τα επισκευασμένα αντικείμενα.

Προμήθειες καθαρισμού	Διατηρήστε πρόχειρα υλικά καθαρισμού, όπως ρολά για χνουδία, βούρτσες υφασμάτων και καθαριστικά για την προετοιμασία των ρούχων πριν από την επισκευή.
Καλώδια επέκτασης	Συγκεντρώστε επαρκή καλώδια προέκτασης με πολλές πρίζες για να εξασφαλίσετε εύκολη πρόσβαση σε πρίζες για τις ραπτομηχανές και άλλο εξοπλισμό.

Εξοπλισμός και υλικά για εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευής επίπλων	
Βασικά εργαλεία	Κατσαβίδια διαφόρων μεγεθών και τύπων για το χαλάρωμα ή το σφίξιμο των βιδών, ηλεκτρικά κατσαβίδια, σφυριά, διάφορα είδη πένσας, κλειδιά, κλειδιά με μύτες, ηλεκτρικά τρυπάνια, σφιγκτήρες κ.λπ.
Χρήσιμα υλικά	Κόλλα ξύλου, γυαλόχαρτο διαφόρων μεγεθών κόκκων, υλικό πλήρωσης ξύλου για την επισκευή ρωγμών και μαχαίρια στόκου.
Χρώματα και βερνίκια	Χρώματα κατάλληλα για ξύλινες επιφάνειες, λεκέδες και βερνίκια ξύλου, καθώς και υλικά ζωγραφικής, όπως πινέλα κ.λπ.
Υλικά ταπετσαρίας	Βελόνες ταπετσαρίας, κλωστή και ψαλίδια υφασμάτων για την επισκευή ή την αντικατάσταση ταπετσαριών-υφάσματα ταπετσαρίας σε διάφορα σχέδια και χρώματα για την επιδιόρθωση ή την αντικατάσταση κατεστραμμένων τμημάτων- αφρός και παραγεμίσματα, για την αναπλήρωση μαξιλαριών- καρφίτσες ή συρραπτικά.
Προμήθειες καθαρισμού	Καθαριστικά γενικής χρήσης, πανιά μικροϊνών και βούρτσες για τον καθαρισμό και την προετοιμασία των επιφανειών των επίπλων.
Εξοπλισμός ασφαλείας	Γυαλιά ασφαλείας, γάντια και μάσκες σκόνης για να διασφαλιστεί η ασφάλεια των συμμετεχόντων κατά τη διάρκεια των επισκευών.

Κουτί πρώτων βοηθειών	Ένα καλά εφοδιασμένο κουτί πρώτων βοηθειών για μικροτραυματισμούς ή ατυχήματα που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.
Σταθμοί εργασίας	Οργανώστε τους σταθμούς εργασίας με τραπέζια και καρέκλες, εξασφαλίζοντας ότι οι συμμετέχοντες έχουν αρκετό χώρο για να εργαστούν άνετα.
Καλώδια επέκτασης	Συγκεντρώστε επαρκή καλώδια προέκτασης με πολλές πρίζες για να εξασφαλίσετε εύκολη πρόσβαση στις πρίζες για τον ηλεκτρικό εξοπλισμό.

Εξοπλισμός και υλικά για εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευής ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού

Βασικά εργαλεία	Κατσαβίδια διαφόρων μεγεθών και τύπων για χαλάρωση ή σύσφιξη βιδών, συμπεριλαμβανομένων κατσαβιδιών ακριβείας- διάφορα είδη πένσας- απογυμνωτές καλωδίων- κολλητήρια για συγκόλληση και αποκόλληση ηλεκτρονικών εξαρτημάτων- πολύμετρα για έλεγχο τάσης, συνέχειας και αντίστασης- εκχυτήρες ολοκληρωμένων κυκλωμάτων κ.λπ.
Ανταλλακτικά	Προσπαθήστε να έχετε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία ανταλλακτικών: Διάφορες ασφάλειες, πυκνωτές, αντιστάσεις, δίοδοι, τρανζίστορ, συνδετήρες κ.λπ., καλώδια τροφοδοσίας αντικατάστασης, θερμαντικά στοιχεία, θερμικές ασφάλειες.
Προμήθειες καθαρισμού	Ισοπροπυλική αλκοόλη, καθαριστικό επαφής, λιπαντικά, μικρές βούρτσες και πανιά, αέρας υπό πίεση.
Εξοπλισμός ασφαλείας	Γυαλιά ασφαλείας, γάντια ασφαλείας ESD, αντιστατικά στρώματα ESD

Εξοπλισμός δοκιμών	Παλμογράφοι, γεννήτρια συναρτήσεων κ.λπ.
Άλλος εξοπλισμός	Καουτσούκ ροδέλες, εργαλεία αποκόλλησης, διάφορα καλώδια βραχυκυκλωμάτων, εποξειδικά ή συγκολλητικά, δερματικά καλωδίων κ.λπ.
Κουτί πρώτων βοηθειών	Ένα καλά εφοδιασμένο κουτί πρώτων βοηθειών για μικροτραυματισμούς ή ατυχήματα που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.
Σταθμοί εργασίας	Οργανώστε τους σταθμούς εργασίας με τραπέζια και καρέκλες, εξασφαλίζοντας ότι οι συμμετέχοντες έχουν αρκετό χώρο για να εργαστούν άνετα.
Καλώδια επέκτασης	Συγκεντρώστε επαρκή καλώδια προέκτασης με αρκετές πρίζες για κάθε σταθμό.

Εξοπλισμός και υλικά για εκδηλώσεις εκμάθησης επισκευής ποδηλάτων

Βασικά εργαλεία	Πένσες, κλειδιά (5-24 mm), ρυθμιζόμενα κλειδιά (0-36 mm), κατσαβίδια, κλειδιά αλεξικέραυνο, λίμες, σφυρί, σιδηροπρίονο, σφυρί από καουτσούκ, ψαλίδι, νυστέρι, τσιμπίδα, διαβήτη.
Εργαλεία/ εξοπλισμός για την επισκευή και την αλλαγή ελαστικών και εσωτερικών σωλήνων ποδηλάτων	Αντλία- κουβάς νερού- μοχλοί ελαστικών- μπαλώματα σωλήνων- κόλλα βουλκανισμού- γυαλόχαρτο.
Εργαλεία για τροχούς	Σταντ για ευθυγράμμιση τροχού; Εργαλείο αφαίρεσης κασέτας; Εργαλείο αφαίρεσης ελεύθερου τροχού; Εργαλείο ελέγχου διάστασης τροχού; Εργαλείο για κασέτα; - κωνικά κλειδιά- κλειδιά ακτίνας.

Εργαλεία μετάδοσης κίνησης και καλωδίων	Κόφτες καλωδίων; Εξαγωγέας στροφάλου; Εργαλείο(α) αφαίρεσης βραχίονα πυθμένα; Εργαλείο αλυσίδας.
Ανταλλακτικά	Καλώδια φρένων και ταχυτήτων- περιβλήματα καλωδίων- παξιμάδια και μπουλόνια- σφαίρες (για ρουλεμάν)- περιβλήματα και ακροδέκτες καλωδίων.
Αναλώσιμα	Κουρέλια, γράσο, λιπαντικό αλυσίδας, διεισδυτικό λάδι (τύπου WD-40), σαπούνι χειρός βαρέως τύπου, ταινία ηλεκτρολόγου, αυτοκόλλητη χαρτοταινία.
Κουτί πρώτων βοηθειών	Ένα καλά εφοδιασμένο κουτί πρώτων βοηθειών για μικροτραυματισμούς ή ατυχήματα που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.
Εξοπλισμός σταθμού εργασίας	Βάση ποδηλάτων- τραπέζι εργασίας με προσαρμοσμένη μέγγενη (αν έχετε μόνιμο χώρο για εκδηλώσεις).

03 Συνεργασία με εθελοντές

Βασικό στοιχείο όλων των δραστηριοτήτων που περιγράφονται στην παρούσα εργαλειοθήκη είναι πως επιτρέπουν και συνδυάζονται αρμονικά με εθελοντική εργασία. Χωρίς τη συμμετοχή εθελοντών, η διοργάνωση εκδηλώσεων επαναχρησιμοποίησης και επισκευής, για πρακτικούς λόγους είναι δύσκολο να πραγματοποιείται τακτικά. Το κρίσιμο για την επιτυχία μιας κοινοτικής πρωτοβουλίας επαναχρησιμοποίησης είναι η δημιουργία μιας συνειδητοποιημένης συλλογικότητας εθελοντών. Αυτό θα εξετάσουμε στο παρόν κεφάλαιο.

Τι παρακινεί τους εθελοντές?

Αυτό που συχνά προβληματίζει τους νέους συμμετέχοντες σε τέτοιου είδους εκδηλώσεις, ειδικά στις δραστηριότητες εκμάθησης επισκευών, είναι η δυσπιστία πως οι εθελοντές τεχνικοί διαθέτουν χρόνο και προσπάθειά στην επισκευή των αντικειμένων δωρεάν! Αλλά συχνά βρίσκουμε υπέροχους ανθρώπους που είναι διατεθειμένοι να εργαστούν με μεράκι προς αυτό το σκοπό!. Ωστόσο, αν και δεν έχουμε αντίρρηση στην ιδέα ότι κάθε εθελοντής είναι ένας μικρός υπερήρωας, οι διοργανωτές εθελοντικών δραστηριοτήτων πρέπει να έχουν κατά νου ότι για να διατηρήσουν τα κίνητρα των εθελοντών, η εργασία πρέπει να έχει νόημα, να είναι διασκεδαστική και να παρέχει ευκαιρίες για μάθηση και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων.

Το να γίνει η εργασία ικανοποιητική είναι κυρίως ευθύνη του συντονιστή των εθελοντών. Με βάση την εμπειρία μας, οι κύριες πηγές παρακίνησης των εθελοντών είναι οι εξής:

Η ανάγκη να νιώθουμε χρήσιμοι

Μας φαίνεται αυτονόητο ότι οι άνθρωποι έχουν μια εγγενή επιθυμία να αισθάνονται χρήσιμοι και η εργασία τους να έχει νόημα. Δυστυχώς, πολλοί άνθρωποι σήμερα αισθάνονται ότι η καθημερινή τους εργασία δεν είναι ούτε χρήσιμη για την κοινωνία, ούτε ουσιαστική - με την έννοια ότι δεν μπορούν να αναπτύξουν τις δημιουργικές τους

ικανότητες στα πλαίσια της. Αυτός είναι επίσης ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο πολλοί άνθρωποι στρέφονται προς τον εθελοντισμό, ο οποίος συχνά προσφέρει την ευκαιρία να κάνουν μια εργασία που είναι χρήσιμη για την κοινωνία, καθώς και για την αξιοποίηση της δημιουργικότητάς τους.

Στο πλαίσιο των εθελοντικών δραστηριοτήτων επαναχρησιμοποίησης και επισκευής που περιγράφονται στην παρούσα εργαλειοθήκη, η εμπειρία μας είναι ότι οι εθελοντές αισθάνονται γενικά χρήσιμοι όταν υπάρχει ζήτηση για τις δραστηριότητες που υλοποιούνται και λαμβάνουν θετικά σχόλια από τους συμμετέχοντες. Για να συμβεί αυτό, η δραστηριότητα πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε να ανταποκρίνεται σε μια πραγματική κοινωνική ανάγκη.

Όσον αφορά το νόημα της ίδιας της εργασίας, είναι ζωτικής σημασίας να μην ανατίθενται στους εθελοντές απλώς καθήκοντα προς εκτέλεση: Θα πρέπει να έχουν υψηλό βαθμό ελέγχου της διαδικασίας εργασίας και να μπορούν να την τροποποιούν και να τη βελτιώνουν συνεργατικά.

Η ανάγκη για παρέα και για ένταξη σε μια κοινότητα

Στη σημερινή κοινωνία, πολλοί άνθρωποι νιώθουν μοναξιά και απομόνωση για διάφορους λόγους ή υφίστανται διακρίσεις λόγω στοιχείων της ταυτότητάς τους. Ο εθελοντισμός μπορεί να αποτελέσει μια πολύ καλή λύση για αυτό. Σύμφωνα με την εμπειρία μας, πολλοί εθελοντές συμμετείχαν στις δραστηριότητες επισκευής/επαναχρησιμοποίησης σε περιόδους που δεν είχαν πολλούς φίλους ή ένιωθαν μοναξιά, και δημιούργησαν μόνιμες φιλίες με άλλους εθελοντές.

Το να περνάμε χρόνο μαζί, επιλύοντας προβλήματα (άλλων ανθρώπων) παρέα με ανθρώπους που μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα, είναι ένα εγγενώς ευνοϊκό περιβάλλον για τη δημιουργία δεσμών φιλίας και την οικοδόμηση της συνοχής της ομάδας. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του ανήκειν σε μια κοινότητα ως παράγοντα που παρακινεί τους εθελοντές να συνεχίσουν να επενδύουν το χρόνο και την προσπάθειά τους, οι συντονιστές εθελοντών θα πρέπει επίσης να δημιουργούν συγκεκριμένες ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση των εθελοντών (περισσότερα σχετικά με αυτό λίγο αργότερα).

Η ευκαιρία ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων

Ο εθελοντισμός μπορεί να αποτελέσει μια μεγάλη ευκαιρία για

μάθηση, και αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις εκδηλώσεις που σχετίζονται με την επιδιόρθωση και την επισκευή. Για παράδειγμα, η αρχική ομάδα εθελοντών στο δωρεάν εργαστήριο επισκευής ποδηλάτων στο Ζάγκρεμπ ξεκίνησε με ένα πολύ μέτριο επίπεδο γνώσεων. Ο καθένας τους γνώριζε κάποια κομμάτια, οπότε από την αρχή συνεργάστηκαν στενά για την επίλυση συγκεκριμένων δυσλειτουργιών των ποδηλάτων, και η έντονη διάχυση της γνώσης άρχισε να συμβαίνει με φυσικό τρόπο. Μόλις ένας εθελοντής αποκτούσε κάποια νέα γνώση ή δεξιότητα, αυτή περνούσε στους άλλους απλά και μόνο με τη συνεργασία.

Μετά από 2-3 χρόνια, χάρη σε αυτή τη διαδικασία συνεργατικής μάθησης, το εργαστήριο επισκευής ποδηλάτων έγινε ικανό να εκτελεί ακόμη και τις πιο απαιτητικές επισκευές. Πράγματι, για ορισμένους από τους εθελοντές η ευκαιρία να μάθουν ήταν αποφασιστικός παράγοντας για την ένταξή τους στη συλλογικότητα.

Υπάρχουν, φυσικά, πολλοί άλλοι παράγοντες που παρακινούν, αλλά από την εμπειρία μας, αυτοί είναι οι πιο σημαντικοί.

Πώς να κρατάτε τους εθελοντές παρακινήμένους: συμβουλές για συντονιστές εθελοντών

Καθορισμός της συνεργασίας μεταξύ της οργάνωσης σας και των εθελοντών που υποστηρίζουν τις δράσεις επαναχρησιμοποίησης.

Σε κάποιες περιπτώσεις, οι εθελοντών μπορεί να προέρχεται από κάποια οργάνωση/ομάδα/συλλογικότητα, και θα ορίζουν οι ίδιοι τον τρόπο δράσης τους. Αν μια οργάνωση επιθυμεί να συνεργαστεί με εθελοντές, οι κανόνες της συνεργασίας θα πρέπει να συμφωνηθούν από κοινού. Ο συντονιστής εθελοντών στην περίπτωση αυτή προέρχεται από το προσωπικό της οργάνωσης και έχει διπλό ρόλο ως μέλος της συλλογικότητας και εκπρόσωπός της. Ο συντονιστής πρέπει να λειτουργεί ως γέφυρα ανάμεσα στη συλλογικότητα και την οργάνωση.

Σε άλλες περιπτώσεις οι εθελοντές προσεγγίζονται ξεχωριστά και μπορεί να μην έχουν ιδιαίτερες γνώσεις σχετικά με την αποστολή και τις αξίες της ομάδας σας. Επομένως, ο συντονιστής των εθελοντών θα πρέπει να παρέχει μια σαφή και πλήρη εικόνα της δράσης και των στόχων σας στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις, εξηγώντας και το λόγο της δραστηριότητας επισκευής/επαναχρησιμοποίησης. Τα μέλη πρέπει να συμφωνούν τουλάχιστον με την αποστολή και τις αξίες της δραστηριότητας.

Διατήρηση φιλικής και διασκεδαστικής ατμόσφαιρας μεταξύ των εθελοντών

Η εύρεση φίλων και το αίσθημα του ανήκειν σε μια κοινότητα αποτελούν βασικά κίνητρα για τους εθελοντές. Είναι σημαντικό η εθελοντική εργασία να περιλαμβάνει ευκαιρίες κοινωνικοποίησης, τόσο μεταξύ των εθελοντών όσο και με τους συμμετέχοντες.

Εκτός από την κοινωνικοποίηση εν ώρα εργασίας, προσφέρετε χρόνο αποκλειστικά για κοινωνικοποίηση των εθελοντών, π.χ., μετά τις εκδηλώσεις να μπορούν να χαλαρώσουν μαζί ή μετά τις συναντήσεις στο χώρο σας. Ανάλογα με τις προτιμήσεις τους, οργανώστε περιστασιακά μικρές συγκεντρώσεις, εκδρομές ή ακόμα και μπάρμπεκιου.

Υποστήριξη των εθελοντών στην αυτοδιαχείριση τους

Όπως είπαμε προηγουμένως, για να θεωρηθεί η εργασία ως ουσιαστική και ανταποδοτική, οι εθελοντές πρέπει να μπορούν να επηρεάζουν αποφασιστικά τις εκδηλώσεις. Ο στόχος είναι αναπτύξουν αυτονομία στο πλαίσιο του γενικότερου σχεδιασμού σας. Για να είναι αυτό δυνατό, θα πρέπει να καθοριστούν οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων και οι εθελοντές να είναι εξοικειωμένοι με αυτές.

Το καλύτερο είναι, από την αρχή, να συζητηθούν και συναποφασίστουν οι βασικοί κανόνες σχετικά με τη λειτουργία της εθελοντικής ομάδας, η συχνότητα των συναντήσεων και η δημιουργία καναλιών επικοινωνίας, όπως μια λίστα αλληλογραφίας ή μια ομάδα σε εφαρμογές επικοινωνίας.

Είναι πιθανόν κάποιιοι, ή ακόμη και πολλοί, από τους εθελοντές - των οποίων το κύριο κίνητρο είναι η χαρά της χειρωνακτικής εργασίας και της άμεσης επικοινωνίας με τους συμμετέχοντες - να αποστρέφονται την ιδέα των συναντήσεων, λόγω της κοινής αντίληψης ότι είναι βαρετές και μάταιες. Προσπαθήστε να τους εξηγήσετε ότι κατά τη διάρκεια της εργασίας θα προκύψουν σίγουρα ζητήματα, καθώς και προτάσεις για την επίλυσή τους και τη βελτίωση, και ότι θα πρέπει να υπάρχει η δυνατότητα να συζητηθούν από όλους - κάτι που γίνεται καλύτερα κατά την προπαρασκευαστική διαδικασία.

Οι συναντήσεις άλλωστε δεν είναι απαραίτητο να γίνονται συχνά και δεν χρειάζεται να είναι μακροσκελείς, αλλά θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε λογικά τακτά χρονικά διαστήματα σύμφωνα με τις ανάγκες των δράσεων σας. Μπορείτε, για παράδειγμα, να έχετε μια σύντομη, λειτουργική, 15λεπτη συνάντηση πριν ή μετά από κάθε εκδήλωση και μια μεγαλύτερη συνάντηση τέσσερις φορές το χρόνο ή ό,τι άλλο αποφασίσετε ότι θα ήταν καλύτερο για εσάς.

Εάν κάποιιοι εθελοντές έχουν πραγματικά προβλήματα με τη συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις, δεν χρειάζεται να επιμείνετε να το κάνουν. Πιθανώς όμως ακόμη και αυτοί θα αισθανθούν την ανάγκη να συμμετάσχουν όταν συζητείται ένα θέμα που είναι πραγματικά σημαντικό γι' αυτούς.

Μην αφήνετε τους εθελοντές να εργάζονται πολλές ώρες

Εάν οι εθελοντές εργάζονται για να ζήσουν ή σπουδάζουν, δεν θα πρέπει να προσφέρουν εθελοντική εργασία για περισσότερες από 5-6 ώρες την εβδομάδα, διότι συνήθως αυτό δεν είναι βιώσιμο. Διαφορετική είναι, βέβαια, η κατάσταση με εκείνους που, μέσω διάφορων προγραμμάτων, υποστηρίζονται για να προσφέρουν εθελοντική εργασία (όπως οι εθελοντές του Erasmus), βρίσκονται σε εκπαιδευτική άδεια ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο δεν χρειάζεται να εργάζονται επί του παρόντος για τα προς το ζην.

Ο ρόλος και τα καθήκοντα του/των συντονιστή/ων εθελοντών: περίληψη

Οι συντονιστές συγκροτούν και συντονίζουν την ομάδα εθελοντών. Συγκεντρώνουν εθελοντές είτε από άτομα που ήδη συνδέονται με την οργάνωση ή μέσω δημόσιας πρόσκλησης, οργανώνουν την εκπαίδευση (αν χρειάζεται), παρουσιάζουν την αποστολή και τις αξίες της οργάνωσης και εξηγούν τους στόχους των εκδηλώσεων, βοηθώντας τους εθελοντές να λειτουργήσουν ως ομάδα.

Αφού συγκροτηθεί η ομάδα, ο συντονιστής είναι υπεύθυνος για τη σύγκληση συνεδριάσεων, την υποστήριξη των εθελοντών με ερωτήσεις, τη διευκόλυνση τους και την προώθηση της ενεργής συμμετοχής τους, δείχνοντας εκτίμηση στις απόψεις και προτάσεις τους.

Αν η ομάδα εθελοντών δεν είναι αυτοδιαχειριζόμενη, ο συντονιστής πρέπει να λειτουργεί ως γέφυρα με την οργάνωση και να διατηρεί μια φιλική, χαλαρή ατμόσφαιρα, ενώ φροντίζει για τις ανάγκες των εθελοντών.

Designed by Freepik

Συμπερίληψη μη προνομιούχων και υποεκπροσωπούμενων ομάδων

Όταν σχεδιάζετε μια εθελοντική δραστηριότητα, δημιουργήστε συνθήκες που προωθούν μακροπρόθεσμα την ένταξη εθελοντών και συμμετεχόντων σε μειονεκτική θέση (ή υποεκπροσωπούμενων).

Η πρώτη προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον εθελοντισμό είναι η διαθεσιμότητα χρόνου. Όσοι δεν έχουν αρκετό ελεύθερο χρόνο, δυστυχώς, δεν μπορούν να προσφέρουν. Ωστόσο, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που μπορεί να αποθαρρύνουν τη συμμετοχή σε ορισμένες δράσεις και αυτό μπορείτε να το αντιμετωπίσετε.

Όσον αφορά τους συμμετέχοντες στις εκδηλώσεις, τα μέλη διαφόρων μη προνομιούχων ομάδων, ιδίως των οικονομικά ασθενέστερων, είναι πιθανό να είναι οι πιο πιστοί "πελάτες" σας. Επομένως, θα πρέπει να σκεφτείτε να δημιουργήσετε ένα περιβάλλον όπου και αυτοί θα αισθάνονται άνετα.

Γυναίκες και άτομα με διαφορετική ταυτότητα φύλου σε δραστηριότητες εκμάθησης επισκευής.

Οι γυναίκες συχνά υποεκπροσωπούνται σε κλάδους που σχετίζονται με τη μηχανική και την τεχνολογία, και αυτό πιθανόν να αντικατοπτρίζεται στη σύνθεση των εθελοντών στις δραστηριότητες «μαθαίνω να επισκευάζω». Ενδέχεται η πλειοψηφία ή ακόμη και το σύνολο των εθελοντών, ιδίως στην αρχική φάση, να είναι άνδρες.

Το πρώτο βήμα για την εξισορρόπηση της έμφυλης (αν)ισότητας είναι να θεσπιστεί μηδενική ανοχή στο σεξισμό στις δράσεις. Οι συντονιστές πρέπει να τονίσουν αυτό το σημείο στους εθελοντές από την αρχή, πριν από τα πρώτα εργαστήρια, αλλά και σε όσους εντάσσονται αργότερα, πριν από τη συμμετοχή τους.

Αυτό που οι άνδρες εθελοντές θα πρέπει να προσέχουν ιδιαίτερα είναι διάφορες μορφές "καλοπροαίρετου" σεξισμού, δηλαδή η λεγόμενη ιπποτική συμπεριφορά, όπου οι άνδρες εθελοντές προσπαθούν να "απαλλάξουν" τις γυναίκες από την εκτέλεση εργασιών που είναι "πολύ δύσκολες", ή αναλαμβάνουν να "βοηθήσουν" χωρίς να τους ζητηθεί και χωρίς να είναι απαραίτητο.

Εκτός αυτού, οι συντονιστές θα πρέπει να αναζητούν ενεργά γυναίκες που έχουν σχετικές δεξιότητες.

Για ορισμένες δραστηριότητες, μπορείτε να οργανώσετε εκπαίδευση για μελλοντικούς εθελοντές με στόχευση σε υποεκπροσωπούμενες ομάδες π.χ. δωρεάν σεμινάρια με αντάλλαγμα τη συμμετοχή στις δράσεις σας. Τα μαθήματα μπορούν να είναι αποκλειστικά για γυναίκες ή να έχουν γυναικεία ποσόστωση, με τουλάχιστον 50% των συμμετεχόντων να είναι γυναίκες.

Αν θεωρείτε χρήσιμο να ενθαρρύνετε τις γυναίκες στην εκμάθηση δεξιοτήτων επισκευής, μπορείτε να οργανώνετε περιστασιακές ή τακτικές εκδηλώσεις επισκευής μόνο για γυναίκες, κάτι σύνηθες στα δωρεάν εργαστήρια επισκευής ποδηλάτων στην Ευρώπη. Στις εκδηλώσεις αυτές, όλες οι εθελόντριες θα πρέπει να είναι γυναίκες, για να αποφευχθεί η εντύπωση ότι άνδρες επισκευάζουν πράγματα για γυναίκες. Στόχος είναι να εμπλέκονται οι γυναίκες στη διαδικασία, σε μια χαλαρή και ενθαρρυντική ατμόσφαιρα.

Διατομεακότητα και ένταξη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων

Κατά τον σχεδιασμό μιας εθελοντικής δραστηριότητας, είναι σημαντικό να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον που να ευνοεί τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων και να αναγνωρίζει τη διατομεακότητα των ταυτοτήτων τους, που σημαίνει ότι μπορεί να ανήκουν σε μία ή περισσότερες υποεκπροσωπούμενες ή/και υποβαθμισμένες ομάδες, αλλά δεν είναι απαραίτητο. Αυτό όχι μόνο εμπλουτίζει την ποικιλομορφία της εκδήλωσής σας, αλλά διασφαλίζει επίσης ότι όλοι αισθάνονται ευπρόσδεκτοι.

Γνωρίζοντας ότι τα μέλη αυτής της κοινότητας έχουν περισσότερες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν προκαταλήψεις, ακόμη και λεκτική και σωματική βία, οι διοργανωτές μπορούν να εφαρμόσουν διάφορα μέτρα για την προστασία τους.

1 **Στα στάδια σχεδιασμού και προώθησης, φροντίστε να επικοινωνήσετε σαφώς ότι η εκδήλωσή σας καλωσορίζει τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ+.** Αυτό μπορεί να γίνει μέσω του διαφημιστικού σας υλικού, των αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κατά τη διάρκεια της ίδιας της εκδήλωσης. Δέσμευτείτε για συμμετοχικότητα και ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον για όλους τους συμμετέχοντες.

2 **Συμμετοχή διαφορετικών φωνών στη διαδικασία σχεδιασμού.** Αυτό σημαίνει άτομα από διάφορα υπόβαθρα και κοινότητες που μπορούν να δώσουν πληροφορίες σχετικά με τις συγκεκριμένες ανάγκες και προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Η ομάδα σχεδιασμού σας πρέπει να αντικατοπτρίζει την ποικιλομορφία του κοινού των εκδηλώσεων σας.

3 **Βεβαιωθείτε ότι ο χώρος της εκδήλωσής σας είναι ένας ασφαλής και φιλόξενος χώρος για τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ+.** Αυτό μπορεί να γίνει, για παράδειγμα, με την τοποθέτηση συμβόλων, όπως το ουράνιο τόξο και με την εφαρμογή σαφών πολιτικών κατά των διακρίσεων.

4 **Εκπαιδέψτε το προσωπικό και τους εθελοντές σας σε θέματα ΛΟΑΤΚΙ+.** Εάν δεν έχετε εμπειρία σε αυτό, απευθυνθείτε σε σχετικές τοπικές οργανώσεις για να σας υποστηρίξουν.

5 **Χρησιμοποιήστε ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στις επικοινωνίες σας.** Αποφύγετε τις υποθέσεις σχετικά με την ταυτότητα φύλου ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό των συμμετεχόντων.

6 **Αναγνωρίστε** ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα μπορεί να αντιμετωπίζουν μοναδικά εμπόδια στη συμμετοχή, όπως διακρίσεις, έλλειψη οικογενειακής υποστήριξης ή οικονομικούς περιορισμούς. Παρόλο που μπορεί να μην έχετε τα μέσα να παρέχετε άμεση βοήθεια, η εξασφάλιση ενός ασφαλούς χώρου για όποιον το χρειάζεται (συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με κοινωνικό άγχος) μπορεί να βοηθήσει τα άτομα να αισθάνονται πιο ευπρόσδεκτα να προσπαθήσουν και να συμμετάσχουν σε αυτές τις εκδηλώσεις.

Η δημιουργία ευκαιριών για τους ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες και εθελοντές να συνδεθούν και να οικοδομήσουν σχέσεις, τους επιτρέπει να αισθάνονται πιο ενταγμένοι στις κοινότητές τους. Ενθαρρύνετε τη συνεργασία μεταξύ όλων των συμμετεχόντων προωθώντας την κατανόηση και την αλληλεγγύη. Τέλος, είναι σημαντικό να συζητάτε με τους συμμετέχοντες και τους εθελοντές για να κατανοήσετε τις εμπειρίες τους και να εντοπίσετε τομείς προς βελτίωση για όλες τις υποεκπροσωπούμενες ή περιθωριοποιημένες ομάδες. Χρησιμοποιήστε αυτήν την τακτική για να κάνετε τις εκδηλώσεις σας πιο συμπεριληπτικές και φιλόξενες.

Η εκπαίδευση της ομάδας της οργάνωσης και των εθελοντών σχετικά με το πώς οι διάφορες πτυχές της ταυτότητας (όπως η φυλή, το φύλο, η σεξουαλικότητα, η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η αναπηρία κ.λπ.) διασταυρώνονται μπορεί να τους βοηθήσει να αναγνωρίσουν ότι οι όλοι άνθρωποι αντιμετωπίζουν μοναδικές προκλήσεις και εμπόδια και να εργαστούν για την επίλυσή τους.

Εργασία με μη προνομιούχους και περιθωριοποιημένους συμμετέχοντες

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι οικονομικά αδύναμοι άνθρωποι είναι πιθανό να έρχονται συχνά στις δράσεις σας. Η ανθρωπιστική διάσταση στις εκδηλώσεις αυτές μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο εμφανής. Ορισμένες δράσεις έχουν πρωτίστως ανθρωπιστικό χαρακτήρα (π.χ. δωρεάν καταστήματα για μέλη συγκεκριμένων μη προνομιούχων ομάδων ή κοινωνικές επιχειρήσεις), ενώ άλλες επικεντρώνονται στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Οι δραστηριότητες επαναχρησιμοποίησης και επισκευής που υλοποιούν οι οργανώσεις που συντάξαν τον οδηγό που διαβάζετε, δεν έχουν πρωτίστως ανθρωπιστικό χαρακτήρα, αλλά παρέχουν πολύτιμη υποστήριξη στους μη προνομιούχους συμμετέχοντες - παρέχοντας δωρεάν ορισμένα υλικά αγαθά, αλλά και διευκολύνοντας την κοινωνική ένταξη και ενισχύοντάς τους με άλλους τρόπους. Για παράδειγμα, το εργαστήριο επισκευής ποδηλάτων στο Ζάγκρεμπ έχει δωρίσει περισσότερα από 1.500 ποδήλατα σε πρόσφυγες, άστεγους, σε κατοίκους περιοχών που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές και σε άτομα που χρειάζονται οικονομική στήριξη.

Όσον αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση, η εμπειρία από τις εκδηλώσεις αυτές δείχνει ότι το μεγαλύτερο όφελος για τα περιθωριοποιημένα άτομα - και ιδιαίτερα για τους πρόσφυγες - είναι η ευκαιρία να περάσουν χρόνο σε με τους ντόπιους, σε μια φιλική και χαλαρή ατμόσφαιρα. Προσφέρουν μια αίσθηση κανονικότητας, κοινότητας και προάγουν την ψυχική ευεξία.

Η πιο σημαντική συμβουλή για τους διοργανωτές - αν θέλουν να προωθήσουν την ενδυνάμωση και την κοινωνική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων και μη προνομιούχων ατόμων - είναι να εξασφαλίσουν μηδενική ανοχή στον ρατσισμό, τον σεξισμό, την ομοφοβία κ.λπ. Ο συντονιστής των εθελοντών πρέπει να γνωστοποιεί με σοβαρότητα τους κανόνες αυτούς στους εθελοντές, και θα πρέπει να είναι έτοιμος - αν χρειαστεί - να τους γνωστοποιήσει απευθείας στους συμμετέχοντες.

Η δημιουργία μιας ατμόσφαιρας αποδοχής και ενδυνάμωσης είναι κάτι που απαιτεί συνεχείς προσπάθειες και αποτελεί ευθύνη όλων μας.

ΕΚΔΟΤΕΣ:

Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης (Ελλάδα), Volonterski Centar Vojvodine (Σερβία), Zelena akcija / Friends of the Earth Croatia (Κροατία)

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:

Eugen Vuković

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ:

Ana Mileusnić, Elena Oikonomou, Eugen Vuković, Francesca Fornari, Frančeska Fajhner

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Έλενα Οικονόμου

DESIGN, LAYOUT AND ILLUSTRATIONS:

Milana Simić

PRINTING:

GRAFOMarketing, Novi Sad

November 2024

ISBN: 978-953-6214-74-7

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Co-funded by
the European Union

